

Innehållsförteckning

Till min farfars farfars far Sven	0	Vargjakt	25
Sammanfattning	2	Hälsa, sjukdom och död	26
Innan Allgurén blev kyrkoherde	2	Skolundervisning	28
Bondsonen blir prost	4	Prostens egen undervisningsverksamhet	29
Orgeln	5	Folkskolan	29
Predikningar	7	Administration och ekonomi	31
Ordförande i sockenstämman	8	Tvist om fosterbarn	31
Ordförande i kyrkorådet	11	Förlikningsdomstol	32
Kollegor	11	Nykterhetskamp	32
Familj	12	Prosten som bonde	34
Nya Psalmboken	15	Biskop Esaias Tegnér	35
Förslag till ändrade sockengränser	16	Prosten avsäger sig fattigvården	35
Nya kyrkklockor	17	”Uppgifter från Allgutsboda”	38
Ordningsregler och böter	18	Prostens dör och går i konkurs	39
Kamp mot yppighet och festande	18	Oreda i församlingen efter prostens död	41
Sexmän	20	Sönerna	42
Fattigvård och tiggeri	21	Namnet Allgurén	43
Försvarslösa	23	Reflexioner	44
Sockenhantverkare	23	Efterord	44
Utsocknes och frisläppta straffångar.	23		

Till min farfars farfars far Sven

Västerås febr. 2012

Hej!

Jag har träffat dig ganska ofta under det senaste halvåret. Jag har läst nästan alla dina protokoll och brev. Du har berättat om dina tankar och din gudstro.

Jag har förstått att ditt motto har varit ”Plikten framför allt” och att detta skulle gälla både dig själv och alla människor i din omgivning.

Jag har lidit med dig när du tappert har kämpat för att dina sockenbor skulle få det bättre, men mött motstånd hos sparsamma och starkt konservativa bönder. Jag har varit med om hur du ur egen ficka skänkt en slant eller en bit mat till fattiga så de har fått ett aningen bättre liv. Jag har delat din glädje över att så många av dina sockenbor har övergått till ett nyktert leverne.

Men jag har också träffat din familj som fick acceptera en familjefar som sällan unnade sig någon glädje och som aldrig tog sig någon fritid. Jag har följt dina söner ut i livet där de, förmodligen i protest mot dig, valde ett liv annorlunda mot det asketiska livet i prästgården.

Jag har förstått att du ville allt och allas väl. Dina handlingar styrdes av en vilja att hedra din Gud. Jag vet att du var övertygad om att dina prövningar i jordelivet skulle belönas i himlen.

Jag hoppas att Gud har uppskattat din gärning och att du nu fått din belöning.

Jag bifogar din biografi som jag har författat efter bästa förmåga. Det skulle vara utmärkt om du kunde komplettera och rätta den. Men skriv dina kommentarer på maskin, för jag har väldigt svårt att läsa din handstil.

Din Bengt

P.S. Min bror Sven hälsar

Sammanfattning

Sven Allgurén var kyrkoherde och prost i Algutsboda från 1809 till 1847. Han var född i Bökevara och alltså en av de få präster som gjort klassresan från enkel bondson till prost inom sin egen församling. Han var min farfars farfars far och mina äldre släktingar har liksom jag forskat kring hans liv och släkt.

Hans verksamhet och åsikter kan utläsas i de protokoll (över 1000 sidor) han skrev under alla år som sockenstämmans ordförande och i de noteringar som han gjort i kyrkböckerna. Det finns också bevarade brev och andra dokument. I den fortsatta berättelsen hänvisas flera gånger till det brev han som 75-åring skrev till Peter Wieselgren 1844, rubricerat "Uppgifter från Algutsboda". Däremot saknas privata brev och manuskript till hans predikningar .

Sven har idag flera ättlingar som heter Allgurén. Dessutom finns det andra från Algutsboda som har antagit namnet Allgurén. Även personer utan koppling till Algutsboda har tagit sig namnet så idag finns det ca 40 personer som heter Allgurén (eller Algurén).

Innan Allgurén blev kyrkoherde

Sven Månsson Allgurén föddes 30 aug. 1768 i Bökevara, Algutsboda socken. Föräldrar var hemmansägaren Måns Olsson och hans hustru Ingeborg Petersdotter. Föräldrarna fick förmodligen 18 barn varav 9 överlevde till vuxen ålder. Två av hans äldre syskon hade döpts till Sven men avlidit. Ändå försökte man en tredje gång.

Fram till 1620 hade hemmanet Bökevara bara en brukare även om där kanske bodde flera familjer. 1620 delades hemmanet på två brukare, 1700 fanns där 4 brukare, 1750 6 brukare och efter storskiftet 1804 8 brukare. När Sven föddes var alltså Bökevara en by med 6 hemman och en kraftigt ökande befolkning:

1766	66 personer
1798	90 personer
1838	108 personer

Folkökningen blev möjlig genom nyuppodling och den fortgående kampen att rensa åkrarna från sten.

Bökevara by var knappast den idyll som Astrid Lindgren beskriver i "Barnen i Bullerbyn". Husen var enkla lågbondstugor med enstaka fönster och små rum. Vid enskiftet 1826 antecknades att husen i byn var mycket sammanbyggda och att utflyttning måste ske, bl.a. för att minska risken för våld. Man flyttade då 4 mangårdsbyggnader till nya platser utanför den gamla byn. Det finns numera inga rester av husen från slutet av 1700-talet.

I brevet 1844 till Peter Wieselgren skriver Sven:

"och är jag född här i församlingen, å hemmanet Bökevara, hade 17 syskon i en lågbondstuga med blott ett enda litet fenster på ena sidan jemte ett takfenster. Alle desse syskon äro för mig i evigheten. Jag såg min första dag den 30 augusti 1768; blef student i Upsala 1791, disputerade derstädes 1794 för Theses Miscellanere historia Naturali, dem jag sjelv utgaf, och 1797, de verbis Paulenis, blef Magister samma år, Präst den 20 December 1795; Husprädikant hos Cansli Rådinnan, fru friherrinnan Leuhusen s.år; Candidat 1798. Disp s.år de vestigus immorsalltalis animae praecipuis in Scriptis Moses obvies; Prädikade i Gamla Upsala såsom adjunct i 2ne år hos Doctor Ödman, i hvars hus jag bodde, och hvars handledning jag fick under hela den tiden åtnjuta."

(Samuel Ödman var en på den tiden känd författare som hade vuxit upp i Vislanda, inte långt från Algutsboda. Kring 1800 var han kyrkoherde och professor i Uppsala. Han hade skräck för frisk luft och kyla varför han tillbringade större delen av sin tid i sängen. Han bidrog med många av psalmerna i 1819 års psalmbok.)

”Prosten Dryssén var den, som i Guds nåd var utsedd att föra mig, vid 12 års ålder från Plogen till Boken, då han vid ett husförhör tyckte sig märkt något, jag vet icke hvad, till svar på sina frågor. Han gaf mig en Grammatica, som jag aldrig ville lemna, fast jag ej kunde den förstå. Och som jag var till ingen nytta för huset, tyckte föräldrarna det var så godt insätta mig i Wexiö skola der jag fick rum i nedersta klassen 1781.”

Sven Allguréns 1700-tals språk och stavning.

Sven utbildades i skrivkonst på 1700-talet. Varken då eller på 1800-talet fanns det några fastställda regler för stavning. Sven stavade något annorlunda än andra i omgivningen. När texter i denna berättelse citeras ur brev och protokoll återges därför texten med smärre modifieringar, för att den inte skall försvåra läsningen. Sven skrev t.ex. ock, alt, alltid och alldrig, han skrev at, sit, up, til då andra dubbeltecknade konsonanten. Även direkta felskrivningar och stavfel har rättats. Grammatik och ordval har behållits. Sedan kan vissa textavsnitt återges på 2000-talssvenska men då anges detta.

Det är möjligt att hans mor födde 18 barn, vilket var en imponerande prestation. Men flera barn dog före vuxen ålder så det fanns knappast mer än 9 barn samtidigt på gården. Modern dog i lungsäcksinflammation 1791 när Sven var 23 år och blev student. Farfar och farmor dog innan han föddes. Två av Svens bröder fortsatte som bönder i Bökevara.

Sven skrevs in som student i Uppsala 1791 och hade då tagit sig namnet Allgurén som en koppling till Algutsboda. Ingen av Svens syskon tog sig namnet Allgurén.

Som ung präst i Uppsala gjorde Sven ibland besök i sin födelsebygd. Bland äldre folk i socknen fanns ännu på 1930-talet sådana, som i sin barndom hört berättas om den gamle prostens ”som var så god och vänlig”. Man kunde då också visa den gamla lind, som kallades ”Allguréns predikstol”. Vid sina besök hade han ibland klättrat upp i det gamla trädet, varifrån han predikade för de församlade.

Sven blev gymnasieadjunkt i Växjö 1800. Han blev lektor i grekiska 1803 och var rektor 1807-1808 vid Wexiö gymnasium. 1843 fick Sven möjlighet att stödja sin gamla skola. Av hans sockenstämmoprotokoll 31 maj framgår:

”Det blef föredragit, att jemt 200 år, nu lupit till sitt slut, sedan Wexiö Lärosal Gymnasium såg sin första dag. Under dessa 200 år har många 1000de ord der blifvit talade, många tusende lärjungar der fått skåda Ljus, och blifvit Ljus i Kyrkan och i Staten, och många af dessa äro bortgångne som genom Guds nåd, lysa som Ljus inför Landet Himmelen.

Men detta Gymnasium det står ännu i sin blomma, derifrån utgår många ynglingar årligen, väl undervisade de utgå, för att på långt aflägsna orter, hämta än högre visdom vid andra Lärovärk. Och af dessa ynglingar äro några fattiga, de behöfva understöd, det var derföre att Gymnasiets nuvarande Rector föreslagit, att alla församlingar inom Wexiö stift, skulle uppmanas, att skänka en skärf, för att sålunda få ett kapital, hvaraf räntan, under namn af Stipendium, skulle utdelas årligen till skickelige, gudfruktige och flitige ynglingar vid resan till någon academi och att fullgöra denna begäran, åsyftande ett så godt ändamål, beviljades i dag att 10 Rd skulle genast tagas ur skalkassan och afgå till behörig ort och ställe.”

Lektor Sven Allgurén verkade inte ha varit värst omtyckt av eleverna och åtminstone bland några fick han öknamnet ”chirk parvum” (den lille lorten). En artikel i Smålandsposten 1906 berättar bl.a. följande (modifierad till modern svenska):

Växjö gamla gymnasium

”Allgurén var på den tiden ingenting mindre än ortodox. Han ville därför gärna bortförklara de flesta av Kristi underverk.....Han var den ende av lektorerna på den tiden, som uppträdde som predikant i Wexjö domkyrka, skakande tempelvalven och pelarna med sin gälla, fina och gnällande röst.

Allgurén gav även privata lektioner. Dessa tillgick på följande sätt: I början av vårterminen 1808 frågade han efter avslutad lektion, om någon ville ha privat undervisning i hebreiska 2 timmar i veckan på onsdagar och fredagar. När många då svarade ja uppgav han att det skulle kosta 2 Rdr för terminen, vilket skulle erläggas vid den första lektionen. Så skedde och den timman lästes. Den följande lektionen var han borta. Den tredje var han opasslig; den fjärde hade han främmande. När vi på detta sätt sprungit 5 à 6 gånger förgäves, upphörde besöken och Allgurén lät det så bli. Men pengarna betalade han icke åter, till vår stora förtrytelse.”

1805, när han var 37 år, gifte han sig med ”den högädlä och dygderika” (enligt vigselboken) Rebecka Sjöbeck. Hon var endast 19 år, dotter till avlidne tullinspektorn och stadskassören Carl Johan Sjöbeck. Därmed hade den enkle bondsonen lyckats ta sig in i Växjö-societeten. Rebeckas far och en av bröderna var rådmän i Växjö, en annan bror var medicine doktor och livmedikus för Gustav IV Adolf, en tredje bror drev sidenfabrik i Stockholm. Sådana kontakter underlättade säkerligen möjligheterna att vinna en kyrkoherdetjänst.

Bondsonen blir prost

1809 blev Allgurén utsedd till kyrkoherde i Algutsboda som efterträdare till Carl Anders Molin. Han tillträdde 1810 och utsågs till prost 1811.

När Allgurén tillträdde gick det rykten om spökerier i kyrkan. Historierna frodades i en tid när man inte hade böcker, radio, TV eller tidningar med kändisskvaller, utan fördrev kvällarna med egna eller återberättade, sanna eller påhittade historier. Sådana historier kan leva kvar länge. Här följer en artikel ur Nybro Tidning 1934, signerad Karl Jacobsson:

”Det dröjde inte länge förrän den nyinflyttade unge kyrkoherden fick göra bekantskap med det där otäcka spökeriet som härjade i kyrkan och satte skräck i alla sinnen. Mitt på natten vaknade samtliga prästgårdsinvånarna av det gamla vanliga oväsendet av att orgelverket donade och brusade för fullt verk. Det var som sagt inget ovanligt. Men, emellertid stiger kyrkoherden utan vidare upp, kläder sig i prästdräkt, går sedan helt resolut ut och bort till drängstugan och ber att få låna stallyktan. En av drängarna vill följa med, och det fick han; och så följdes de två åt ned till kyrkan, där kyrkoherden utan vidare låser upp helgedomen. Sedan beger han sig direkt upp till läktaren till det allfort spelande orgelverket. Detta uppträdande, hade emellertid den effekten, att musiken tystnade tvärt.

Om en liten stund får drängen, som hade föredragit att stanna utanför, höra tvenne personer komma gående ned för läktartrappan, och så får han vidare där han nu står och ser genom fönstret, se den »döde» (Molin nämligen) och den »levande» prästen, Allgurén, passera stora gången - den döde före och den levande efter - fram till altaret. Inkommen i altarringen tager den levande den där på altarbordet befintliga handboken och måttar ett kraftigt slag åt huvudet på den döde, i det han strängt och allvarligt tillsäger honom i den Treeniges namn, att bege sig till sitt vilorum!

Tavla i Algutsboda kyrka

Den döde faller omkull, men reser sig strax upp och lämnar med skyndsamma steg altaret och beger sig upp på predikstolen följd hack i hål av den levande. Där går den levande ännu en gång till attack mot den döde denna gång med den där liggande stora kyrkobibeln som tillhygge. Att den stora, tunga boken klämde till eftertryckligare än handboken, det var ju klart, ty vid drämnen, vilken även denna gång måttades åt huvudet, sjönk den döde ned i predikstolen och försvann, för att aldrig visa sig mera.”

Orgeln

Ovanstående spökhistoria har sitt ursprung i en långvarig tvist inom församlingen. Den nye prostens fick arva ett problem som tog flera år att lösa. I brevet 1844 till Peter Wieselgren skriver Sven Allgurén bl.a. följande om sin företrädare Molin:

”Molin var quick, ej olärd, hade ypperliga Prädskogåfvor, och låg i sjelfva hans uttal från Prädikstolen en synnerlig kraft, att röra och beveka. Molin hörde ej gerna motsägelser, var annars munter, att med quickheter roga sig och hela sällskapet. Förbättrade mycket åkerjorden, upptog en åkerlycka, derå han mäst med egna händer uppbrött flere 100de lass stener. Hans dagar blefvo mot slutet af hans lefnad mulna och orolige, då han vid ett klockareval så ställte till, att en Klockare från Carlskrona, F. Wigren fick fleste Rösterne mot en medsökande som kunde tractera orgel, något som den förre ej lärt, och som församlingen hade beslutat att en gång ett sådant värk här uppföra.

Rättegång uppstod öfver valet, som omsider afgjordes hos konungen till Prostens och Wigrens nöje, men kom till ilska och gick derhän mot Wigren, att han måste taga afsked, och Prosten tog ett skarpare afsked, den förre blott från sysslan, men den sednare från hela verlden, då han den 2 april 1809 i sitt rum befald sin odödliga själ i försonarens händer, sedan han lefvat här, och här varit Själasörjare i 22 år.”

När Allgurén tillträdde hade alltså Molin dött medan Wigren fortfarande var klockare och orgeln stod tyst. Av många protokoll det närmaste decenniet kan man se med vilket intresse prostens ägnade sig åt orgelfrågan. Det börjar vid sockenstämman 22 aug 1810 där man i protokollet läser (översatt till modern svenska):

”Sedan orgeln nu var helt färdig att förkunna Guds lov, frågade ordföranden på vilket sätt församlingen vill ge lön för en blivande organist och gav ett förslag att man skulle utannonsera tjänsten och kalla tre skickliga organister, av vilka församlingen sedan kunde välja en. Som lön skulle utgå ½ skäppa säd från varje hemman samt 2 sk. Banco i spelpengar från mantalet. Detta skulle endast gälla så länge klockare Wigren var i tjänst och tills dess skulle han avstå 3 tunnor säd till den blivande organisten. Därefter skulle tjänsten som klockare och organist slås samman.”

Majoriteten ville inte godkänna detta utan ansåg att tjänsterna omgående skulle slås samman. Prosten, som var både ordförande och sekreterare framhöll att han ansåg detta omöjligt eftersom Wigren har fått en tjänst med fastställda lönevillkor och att han skött denna tjänst. En uppsägning skulle säkerligen leda till process.

Efter en lång diskussion och många förslag avslutas protokollet med:

”Ordföranden slutade nu, alldeles uttröttad af täta föreställningar, denna sammankomst, med tillönskan af wälsignelse öfver alla, samt att kraftens Gud wille i kärlek förena de sinnen som min tyckande lemnat föga rum åt kärleken och fridsamheten.”

Upprörda diskussioner fördes sedan på följande sockenstämmor. Den övervägande meningen var att klockare Wigren skulle tvingas avgå. En av församlingens medlemmar erbjöd sig t.o.m. att betala eventuella rättegångskostnader vid en uppsägning. Prosten kungjorde vid gudstjänsten att orgeln skulle förbli tyst tills församlingen enats om en lösning för att avlöna en organist.

En församlingsmedlem inlämnade en skrivelse där han ansåg att den inköpta orgeln var för liten för Algutsboda stora kyrka. Orgeln borde därför säljas till en mindre kyrka.

Som en tillfällig lösning beslutade majoriteten till slut att lön skulle utgå till en organist och att denne skulle sökas genom notiser i tidningar. Under tiden åtog sig David Gasslander från Värnamo, att för beslutad lön spela och vårda orgeln tills en organist i laglig ordning tillsatts.

Till nästa möte hade klockar Wigren erbjudit sig att avgå om han fick ett visst avgångsvederlag, som motsvarade mindre än en årslön för arbetet som klockare. Församlingen godkände detta. Bakom erbjudandet låg säkerligen en hel del övertalning från prostens sida. Till slut blev David Gasslander lagligen antagen som organist och klockare. På en stämma 12 december 1812 fick han i kyrkans kor inför prosten och församlingen avlägga en trohets-, huldhets- och ämbetsed förestavad av prosten.

Men problemen var inte över. Efter knappt 20 år behövde orgeln renoveras. Vid sockenstämman 7 maj 1828 får prosten församlingens uppdrag att ordna detta:

”Då det kommit derhän, att med orgelverkets renovation ej längre får uppskjutas, fann församlingen bäst vara, öfverlemna åt ordföranden omsorgen, att med någon skicklig orgelbyggare accordera härom, och äfven honom i dess hus tillika med dess medhjelpare emottaga, samt i betalning för underhåll, rum och uppsättning erhålla 1 Rd Rgd, hvilket pris ordföranden dock sjelf efter närmare öfverläggning fann skäligt nedsätta till 40 sk Rgd för dagen för hvardera.”

Inför en extra sockenstämma 2 aug 1829 visade sedan prosten hur han kunde få församlingen att besluta efter sin egen vilja: Enligt kallelsen skulle sammankomsten överlägga om organist- och klockaretjänsten. Inledningsvis meddelade prosten att nuvarande organistens son Johannes Gasslander avslutat sina studier och erhållit betyg för denna typ av arbete.

Prosten meddelade sedan att orgelbyggaren herr Direktör Åberg nu hade slutfört sitt arbete. Han meddelade också att Direktör Svensson, utsedd av Biskopen och Konsistoriet, hade besiktigt och godkänt orgelreparationen. Han meddelade dessutom att kontrakt i laglig ordning hade ingåtts med orgelbyggaren och att denne nu hade erhållit full betalning enligt överenskommelse. För allt detta visade han dokument.

Prosten meddelade sedan att nuvarande organisten Daniel Gasslander inte längre kan spela på orgeln eftersom hans syn hade blivit alltmer försvagad för varje år. Detta hade Direktörerna Åberg och Svensson intygat i ett skriftligt utlåtande, som han visade upp. Han meddelade också att Johannes hade skaffat två borgensmän som försäkrade att han inte kommer att vålla någon skada på orgeln och att dessa i så fall står för alla kostnader. Församlingen gav då sitt bifall till att han fick vikariera med villkoret *”att alltid visa sig nykter, sedlig, ordentlig och anständig.”*

Prosten fortsatte på den inslagna vägen genom att föreslå att den vikarierande organisten även skulle tjänstgöra som barnalärare och vaccinator:

”Att denna vicarius måtte någorlunda kunna finna sin utkomst vid detta vicariat, ty föreslog Ordföranden, att han måtte antagas till Barnalärare och Vaccinator inom Församlingen, och fann detta få mycket snarare bifall, som till vaccinering fordras mycket sunda ögon, och många föräldrar och anhöriga inse både nyttan och nödvändigheten, att få sina barn underviste i läsande, skrifning och räknande. Och erkände i öfvrigt organisten Gasslander, att han lofvat denne sin son njuta underhåll i hans hus och all den faderliga välvilja, han i sin fattigdom kan bevilja så länge han är nöjd vicariera i organist och klockare tjensten.”

Slutligen fick prosten församlingen att besluta om ersättning: *”Att förklara sin bevägenhet mot den antagne vicarien Johannes Gasslander, och muntra honom under sin tjenstgöring, för vilken han ej ville betunga någon, biföll församlingen, att den annars vanliga vaccinationscollecken må förbytas till offer, det han får uppbära på en helgedag framdeles...”*

Prosten hade alltså på en enda gång fått församlingen att besluta om ny organist och klockare och dessutom betala för en vaccinator och skollärare. Han måste ha känt sig mycket nöjd när han skrev sista paragrafen i protokollet: *”Ordföranden som hade funnit församlingen, under ett stilla samtal i ämnen, mycket foglig och villig, att ingå i hans framställda förslag, kunde ej utan med synnerligt nöje höra de eftertänksamma öfverläggningar, och ville icke längre förhålla tiden med framställning af flere ärenden, utan tackade församlingen för sin visade stillhet, under önskan af Guds välsignelse öfver alla.”*

Men 1832 meddelade Johannes Gasslander att han tänkte flytta från församlingen. Nu var det risk att orgeln åter skulle tystna. Den gamle organisten Daniel Gasslander innehade fortfarande tjänsten och det skulle ta lång tid och bli dyrt att skaffa en ny. Församlingen beslutade då att låta orgeln vara tyst en tid tills en annan av sönerna, Bengt Gasslander, kunde överta tjänsten. Man stödde hans organistutbildning i Växjö genom att ge honom ”yste” och ”offer”, d.v.s. han fick samla in mat och pengar bland församlingsmedlemmarna. Han måste förbinda sig att tjänstgöra under minst 4 år. Han vikarierade sedan för sin far, som accepterade att halvera sin lön mot att sonen fick andra hälften. Tjänsten utlystes sedan med en annons i Post och Inrikes Tidningar som tydligt visade att man inte ville ha några andra ansökningar. Man fick bara Bengt Gasslander som sökande. Han blev utsedd till ordinarie organist och klockare 1836 och stannade på tjänsten hela sitt liv.

LEDIGA TJENSTER.
= Mot bibehållande af halfva lönen för sin lifstid, har härvarande klockaren och organisten, för sin svaga helsa begärt afsked. Sökande till dessa tjenster äga derföre att, inom 3 månader från införandet härom i Stats-Tidningen, i laglig väg sig hos undertecknad anmäla. Det anmärkes blott, att den afträdandes son, i många år, till församlingens fulla nöje varit sin faders vicarius. Allgutsboda den 12 Juni 1836.
Sven Allgurén, Pastor.

Men problemen med orgeln återkom. 1834 tystnade orgeln och på nästkommande stämma meddelade prosten att den fuktiga väderleken hade gjort att några sömmar i bälgen hade lossnat, men att de nu var hoplimmade. Man väntade bara på torrare väder, så skulle den sköna orgeln åter ljuda.

Fukten var ett stort problem i kyrkan och orgelbälgarna var helt förstörda 1841. Orgeln stod tyst hela sommaren medan en orgelbyggare tillverkade en ny bälg. För detta behövde han skinnet från 40 kalvar samt en lön på 141 Rd.

Prosten upplevde också andra typer av problem med orgeln. Enligt artikeln av Karl Jacobsson i Nybro Tidning 1934 lär det nämligen ha spelats annat än andliga melodier på orgeln:

”På den tiden (1830-talets slut) lär de ha haft en glad prick till klockare och organist, som hette Bengt Gasslander.... Han lär ha varit en överdängare till att spela och en grymsing till att sjunga. ...Honom tyckte inte prosten riktigt om, han spelade nämligen så lättfärdiga stycken, när han spelade folket ur kyrkan. Han lär inte dragit sig för att spela så frivola bitar som Gubba-Noa. När han drog på med sina kadriller, brukade den gamle prosten gå ut och stilla sig vid predikstolstrappan och titta uppåt läktaren och skaka på sitt gråa ärevördiga huvud, och säga: - Ha-ha! Hör den usla varelsen (det nämnde han nämligen alla för, som han inte tyckte riktigt om) hör, vilken lättfärdighet, varmed han ohelgar vårt sköna orgelverk, det, på vilket skulle spelas endast Herrans lov och pris! Visserligen tillrättavisade han den skabröse klockaren, men det var alltför beskedligt för att vinna gehör.”

Den gamla orgeln från 1809 fördärvades genom ett ras vid kyrkorenoveringen 1892. Man tvingades då ersätta den med en ny orgel.

Predikningar

Det finns inga spår av alla de predikningar som prosten genomfört. Men flera protokollsutdrag i denna artikel har valts just för att visa lite av hans teknik vid en predikan.

Följande protokollsutdrag från sockenstämmen 15 okt. 1844 är ett av många som varnar för tiggeri. Det ger en indikation på hur hans predikningar kunde ha varit upplagda. Hans bevisföring med utgångspunkt från Guds ord kanske inte är helt vattentät. Understrykningarna är gjorda av prosten:

”Ordföranden utredde här huru seden att föra tiggarestafven inkommit i verlden, om den var jämnårig med menniskan, eller var något yngre. I Skapelseboken 2:15 står: att Gud satte menniskan i Lustegården, att bruka och bevara, således att arbeta, men ej att tigga. Då menniskan illa bevarat sitt hjerta, utan synden inkommit i verlden hördes Herrans röst i kap 3. I din anletes svett o menniska, skall du äta ditt bröd och så tillgick år från år; i 4000 dagar syntes ingen tiggare. Frälsaren, världens skriftelärare, kom, och skickade ut sina 12 apostlar, och de prädikade för allt folk, Varen icke tröge i det I hafven för händer, hvar och en arbetar med sina händer det godt och nyttigt är, och den som icke vill arbeta, han skall icke äta. D.v.s. hungren skall drifva honom till arbete. Arbeta och bön skaffar bröd.

Hurusom har då menniskan blefvit förd från arbete till tiggarestafven? Jo - det var någon som hittade på, att bereda rusdrycker. - Dessa gjorde menniskan blind, hon såg icke vägen, som Gud utstakat, dessa gjorde henne döf för Skaparens röst, hon blef trög för arbete, men mån om rusdrycker. I dem skulle hon börja handel, i handel vara bedräglig, i bedrägeri fördes hon till sorgen, der ville hon med lögn försvara sig, fria sig, så hon kom allt längre och längre från Gud och från arbete, och här se vi hvad det är, som sätter tiggarestafven i människans hand. Det är lättja, det är rusdrycker, det är rättegångar, det är list och bedrägeri.

Ordföranden uppmanade derpå alla, att se till, hvem de gifva allmosor, och icke öka lättjan, men mana dem som stiga in i husen tiggande, att återgå till Herrens väg, arbete sig till brödet, och ej utan högsta nöd tigga sig till brödet.

Från andra protokoll kan man ana att han ställde öppna frågor för att församlingen skulle fundera en stund, och sedan gav han själv de riktiga svaren. Han kryddade ibland sin framställning med drastiska eller lite oväntade formuleringar. Men, utöver den sedvanliga kyrkstöten, måste det tydligen till ytterligare åtgärder för att åhörarna skulle stå ut med predikningarna. 9 maj 1821 hittar man i protokollet:

”Ordföranden gjort det förslag, att en fattig man vidtalas mot 2 Rd. Banco belöning, å helgedagarna ställa sig vid denna dörr från gudstjenstens början till dess slut, för att tillse, dels det denna dörr vederbörligen hålles stängd, dels, att icke utlöpande i otid må hädanefter ske, i synnerhet af oförståndiga ynglingar som ej veta sätta värde på en andäktig gudstjänst.

Så blef det antagit, att den mansperson, som före tjenstens slut går ut, bör lemna sin hufvudbetäckning inom templet, till tecken, att han emna komma snart åter, och hvarje quinsperson någon annan visshet på sin skyndsamma återkomst genom qvarlämnande af bok eller kläde.”

Ett annat exempel från protokollet 11 maj 1842:

”Att hafva vederbörlig tillsyn vid Stora Kyrkodörren antogs nu Johannes Petersson å Hjortholmens egor boende, som det således åligger att mot utsatta betalningen, utan afseende på person till ålder eller stånd, vaka vid denna dörr, att den tid hon stängd vara bör, ingen undankommer före Gudstjenstens slut. Och trodde man att alla rättsinniga, gerna skola hörsamma detta, då de besinna att en för tidig och onödig kyrkoutgång, fräntager dem, den välsignelse de annars kunde hafva att vänta.”

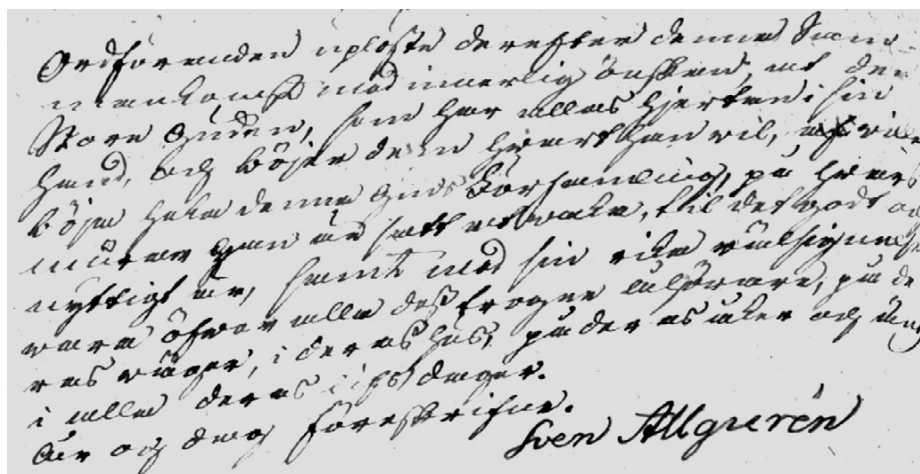
(Även under prostens efterträdare var det problem att hålla kvar folk i kyrkan.)

Ordförande i sockenstämman

En av kyrkoherdens åligganden var att sitta ordförande i Algutsboda sockenstämma. Sven Allgurén satt som ordförande i 37 år och skrev de flesta protokollen själv. Det första protokollet är från 6 maj 1810 och det sista från 1 febr. 1847, ca 2 månader före hans död. Dessutom bildades det under denna tid ett kyrkoråd där han också satt ordförande vid möten 1829 - 1846. Alla dessa protokoll finns bevarade, digitaliserade och tillgängliga på Internet genom SVAR (Svensk arkivinformation, publicerad av Riksarkivet).

Protokollen skrevs i inbundna böcker, den tjockaste omfattade närmare 900 sidor. Många av protokollen justerades direkt efter mötet vilket tyder på att åtminstone en del skrevs under mötet. Trots detta finns det inte många rättelser eller plumpar i protokollen. Dagordningen var inte helt fastlagd, men vissa ärenden hade utlysts från predikstolen. Under pauserna, kanske medan prosten skrev protokoll, verkade det uppstå nya ärenden som då kom in som en ny paragraf.

De cirka 1100 sidorna med sockenstämmans protokoll tolkades för några decennier sedan av Axel Henriksson som därmed gjort en stor kulturinsats för Algutsboda socken. De har sedan citerats i många artiklar i Algutsboda sockenbok.

Exempel på prostens handstil 1812

Genom dessa protokoll får man en god bild av vilka ärenden som behandlades och också en bild av vad som intresserade prostens, hur han argumenterade och hur han strukturerade sina inlägg. Man skall inse att protokollen lästes upp som kungörelser från predikstolen. Det fanns därför anledning att visa sin egen inställning och förklara denna. Det fanns också anledning att ibland skriva protokollet som en predikan, d.v.s. låta viktiga delar sägas både två och tre gånger. Den långdragna tvisten om man skulle övergå till den nya psalmboken är ett typiskt exempel på detta. Därför har protokollen i samband med detta givits ett stort utrymme i ett senare avsnitt.

Prosten valde ibland också drastiska eller målande formuleringar som bröt av mot det formella för att därmed kunde väcka åhörarnas intresse. Några exempel på detta:

Protokoll 31 maj 1843: "Det väckte mycket medlidande att höra, hurusom Jonas Matthisson å Skogkulla under Thomashult, under det han låg i sin bästa sömn om natten hos bonden Josef Jonsson i Eskilshult af Stäckabo som med alla i huset väcktes vid midnattstiden af smattrande lågor, så att han, och alla de som i huset voro, hufvudstupa måste fly undan och knappt hunno ut nära nakne innan hela huset stod i ljusande låga. Han förlorade dervid mellan 30 och 40 dussin tapeter, alla sina kläder och 25 Rd som han samlat för redan sålda varor, honom beviljades tillfelle att besöka hushållare, då enhvar gifver, efter behag, några skillingar, eller några korn säd, väl vetande, att det är saligare att gifva än behöfva taga."

Jägmästare Segerdahl var socknens motpart i en mångårig tvist. Tvisten slutade 1843 med följande protokollsnotering den 10 sept: "Församlingens motpart, en jägmästare Segerdahl hade ... genom olycksfall blefvit kastad i en damm, derifrån han af strömmen blefvit förd fram till hjulet af sin egen quarn, blifvit sårad och i stycken söndersliten, och sålunda nu icke mer finnes på jorden."

Prosten meddelade att Segerdahls änka blivit tvungen att lämna sitt lilla hemman med stora skulder och att hon tvingats ta tjänst för att klara sitt och sina barns uppehälle. Prosten föreslog därför på stämman att man skulle söka förlikning med änkan genom att bara begära halva återbetalningen och sedan avsluta tvisten. Utgången framgår inte av något protokoll.

De allmänna sockenstämmorna inleddes ofta med prostens bön eller betraktelse med bibliska citat som §1. Ett par exempel:

4 maj 1831: *"Guds bistånd och hjälp förutan, förmå vi varken tala, öfverlägga eller besluta det godt och nyttigt är. Detta var den väckelse som först hördes till de nu mangrant samlade. Ordföranden nedkallade derefter den Allmäktiges välsignelse öfver de samlade, att hvarje ord, hvarje beslut i dag måtte leda till den Högstes ära och hela Guds församling till hugnad."*

22 maj 1844: *"Den första väckelsen ordföranden gaf dem alla, som inträdde i det rum, der sockenstämman i dag skulle hållas, var att tänka på huru de kommit tillhopa, icke att tala och rådgöra öfver enskilda angelägenheter, utan öfver det, som rörer hela församlingens välfärd. Den andra var, att besinna huru lite oss sjelfve vi äro bequäma, att inse hvad oss värkeligen gagnar nu och i en framtid. Den tredje väckelsen blef, att nu med gemensam suck nedkalla Guds välsignelse för blifvande samtal och beslut."*

När prosten började känna sig gammal och trött och såg slutet komma närmare fick inledningsbönerna en lite annan formulering.

Ett exempel från 10 maj 1843: *"Ordföranden erinrade allra först, att ett helt år är lupit till ända, sedan en Sockenstämma lik denna här blefvit hållen, att under denna tid många gått bort, som aldrig bevista någon sockenstämma mer, att andra inkommit i verken, af Gud kallade, att, när vi hvile i det tysta, då efter oss hålla sockenstämma, att vi deraf borde lära, tänka på, väl använda våra dagar, och i stillhet och frid alltid öfverlägga och rådgöra med hvarandra. Och efter denna väckelse förenade sig alla i helig suck till Gud, att blifvande öfverläggningar och beslut måtte varda fruktbärande, gode och nyttige för hela denna Christi hjord, samt framför allt lända Guds stora namn till ära."*

Ett liknande exempel från 15 okt. 1844: *"Ordföranden erinrade sig och de närvarande, som tämligen allmänt voro samlade, att det nu framgått ett helt år, sedan vi här står vid denna flyttningstiden, hälsat hvarandra, att vi alla under denna tiden många resor följt likbåren, der unge och gamle blefvit förda mot sin sista boning, att vi derföre alltid bör hafva Gud i sinnet, uti honom börja alla våra öfverläggningar, och gick derföre med bönesuck till Gud om nåd och välsignelse för blifvande samtal och öfverläggningar."*

I protokollen kan man se att sockenstämman behandlade stort och smått i socknen, från fattigvård till vargjakt, snöröjning, underhåll av kyrkan, ordningsregler, brandförsäkring, ändrad sockenindelning m.m. Av protokollen kan man se att prosten på vissa områden var väl förberedd och styrde församlingens åsikter, medan han på andra områden mera tjänstgjorde som sekreterare. De områden som främst engagerade honom var fattigvården, tiggeri, nykterhet, utbildning, allas rätt och plikt till arbete, ordning i och kring kyrkan samt kyrkans inventarier och underhåll.

De områden som intresserade prostens finns beskrivna i fortsättningen. Andra områden kan ha utelämnats, i några fall beroende på att de redan tidigare har beskrivits i Algutsboda

Sockenbok:

Ombyggnad av kyrkan

Väg- och brounderhåll

Brevbäringsskyldighet

Salpetersjudning

Ersättning vid våld

Olaga jakt

Det kan vara intressant att reflektera vad som inte finns med i protokollen. Man hanterade många ärenden där människor förlorat sin egendom p.g.a. odjur, brand etc. och önskade ersättning för detta. Men det talas sällan om de människor som dödats i sådana sammanhang, t.ex. vid jakt på varg. Antagligen ansåg man detta helt och hållet vara kyrkans ansvar.

Kriminella handlingar hanterades av polisväsendet och de togs inte upp officiellt på sockenstämmorna. När brottslingarna hade avtjänat sitt straff kunde det komma en begäran om att socknen skulle ta hand om den som skulle frisläppas. Då blev det alltid kompakt motstånd.

När en våldshandling leder till önskan om ersättning till brottsoffret dyker ärendet upp hos sockenstämman. Följande protokollsformuleringar och beslut från 1 jun 1834 är så typiska för prosten att de måste återges. De visar också att det även förr fanns galningar som medvetet skadade djur:

”Det kunde icke utan väcka oro och ängslan då det blef kungjort, att undantagsman Johannes Gunnesson i Kerragerde förlorat alla de lefvande kreatur han egde, sin enda ko, får och svinkreaturer i synnerhet som det sistnämnda af människohand, på ett grömt sätt blefvit, ute på marken, handerat, och dödat, och hela denna förlust inträffat inom några få dagar. Våldsvärkaren står redan till rätta sitt samvetes dom, inför Guds domstol blir han ock en gång framställd, och vore bäst, han äfven inför verldslig domstol framställde sig och bekände, huru illa, värst mot sig sjelf han handlat hafver.

Då fråga väcktes om någon upprättelse för desse förluster, trodde församlingen bäst och skäligast vara, att denna lidande såsom undantagsman, vänder sig till undantagshjon, såsom sina likar, och som äro frikallade från de täta utgifter, som följa oupphörligen på hvarandra för alle hemmansåboer och brukare, och lära undantagshjon med mycket nöje, bidra att till någon del upprätta en så sällsynt skada, väl vetande att också de kunna komma i behof, och belägenhet, att söka hjälp hos andra. Gläd dig icke af din broders fall, men fatta honom i handen och uppres honom, var den blindes öga, den haltes staf, och drag dig icke undan för nödens barn, ty salige äro de barmhertige; dem skall ske barmhertighet. Då så handlat, samtalat, och beslutat vardt, upplöste ordföranden sockenstämman.”

Ordförande i kyrkorådet

1817 kom en kunglig förordning om sockenstämma och kyrkoråd. Kyrkorådet skulle bl. a. övervaka hälsovård och ordning i socknen och ingripa både mot supiga husbönder och oeniga äkta par. I Algutsboda inrättades kyrkorådet 1828 med Sven Allgurén som ordförande. I sockenstämmans protokoll från 26 november står: *”.. ett Kyrkoråd, som har sig ålagt, att slita, bilägga och afgöra de tvister, som kunna uppkomma makar och anhöriga emellan, befordra god ordning, vackra seder och värksam gudsfruktan så vid gudstjensten och allmänna sammanlefnaden, ...*

och som avslutas:

”När vi göra godt, låt oss icke ledas vid, ty vi skola i sinom tid uppstånda utan återvändo.”

Kyrkorådets första sammanträde ägde rum 1829 och sedan mycket sporadiskt under de kommande åren fram till 1846. De fall som framgår av protokollen beskriver två typer av problem. De gäller antingen dryckenskap eller oenighet inom äktenskapet. Ett fall bland kyrkorådets 14 behandlade ärenden återges längre fram i berättelsen under rubriken nykterhet.

Ett genomgående intryck av samtliga fall är att Kyrkorådet aldrig utmätte något straff för dessa synder utan bara avkrävde löften om bättring och återgång till ett kärleksfullt och nyktert liv. Rådet försökte skrämja syndarna med myndiga ord eller med hot om att de skulle bli inkallade till domstol i Växjö om de inte bättrade sig. Man kan fråga sig om Kyrkorådet egentligen hade någon myndighet att utdöma annat straff än det som Gud skulle avkunna i framtiden. Det samlade intrycket är att Kyrkorådet (=prosten?) trodde alla om gott, ville undvika konfrontationer och hoppades att det skulle bli bättre i framtiden. Det saknas uppföljning om vilken verkan Kyrkorådets utslag fick.

Kollegor

När Sven Allgurén tillträdde sin tjänst 1810 innehade den 74-årige Bengt Carlsson tjänsten som komminister. Han dog 1826, hela 90 år gammal, och efterträddes av Theodor Sjöstrand, som var 10 år äldre än Sven Allgurén och som hade viggt paret Allgurén i sin födelseförsamling Gårdby norr om Växjö. Det allt åldrigare paret kämpade på tills de dog 1846/47 med bara ½ års mellanrum.

Församlingen hade dessutom flera hjälppräster som avlöste varandra. Dessa var viktiga när komministern var gammal. Algutsboda var dessutom en stor och vidsträckt församling med ca 4000 innevånare och där de längst bort belägna byarna låg ca 15 km från kyrkan, vilket med häst och vagn i gynnsamt väder betydde ca 2 timmars resa. Hjälpprästerna fick en stor arbetsbörda när husförhör skulle hållas.

Håkan Sjöström arbetade i församlingen redan under förra kyrkoherden och satt som ordförande i sockenstämman tills Sven Allgurén tillträdde sin tjänst. Sjöström flyttade till Ljuder 1823 och strax efteråt tillträdde Johan Lönegren, som var född i Algutsboda. Han arbetade till 1829 då han blev komminister i Härlöv, men dessförinnan hade han gift sig med prostens dotter, se senare avsnitt. Församlingen anlät då prostens son, Carl Allgurén. Till en början bara när han var hemma under ferierna, men sedan, när hans utbildning var klar, som anställd hjälppräst.

Från 1824 var Esaias Tegnér biskop i Växjö och således prostens närmaste chef. De hade givetvis en del samarbete och detta behandlas i ett senare avsnitt.

Prosten hade också mycket samarbete med familjerna Gasslander och Lönegren

David Gasslander hade hjälpt honom att få igång orgelspelningen. Vi tror idag inte på spöken och tror inte att det var den döde Molin som spelade orgel på nätterna. Man kan bara spekulera i vem det egentligen var som tränade orgelspelning i hemlighet. Det visste säkert prostens när han jagade spöken. David flyttade med sin fru och några barn till en stuga i närheten av komministerbostället i Åsgjöl när han blev utnämnd till organist 1812. Familjen fick sedan ett stort antal barn, av vilka flera engagerade sig i socknens arbete. Två av sönerna vikarierade för sin far som organister och vaccinatörer. Sonen Bengt efterträdde fadern som ordinarie i dessa båda befattningar och hade också andra förtroendeuppdrag. Sonen Anders blev skollärare när församlingen 1848 äntligen accepterade att införa Folkskolan.

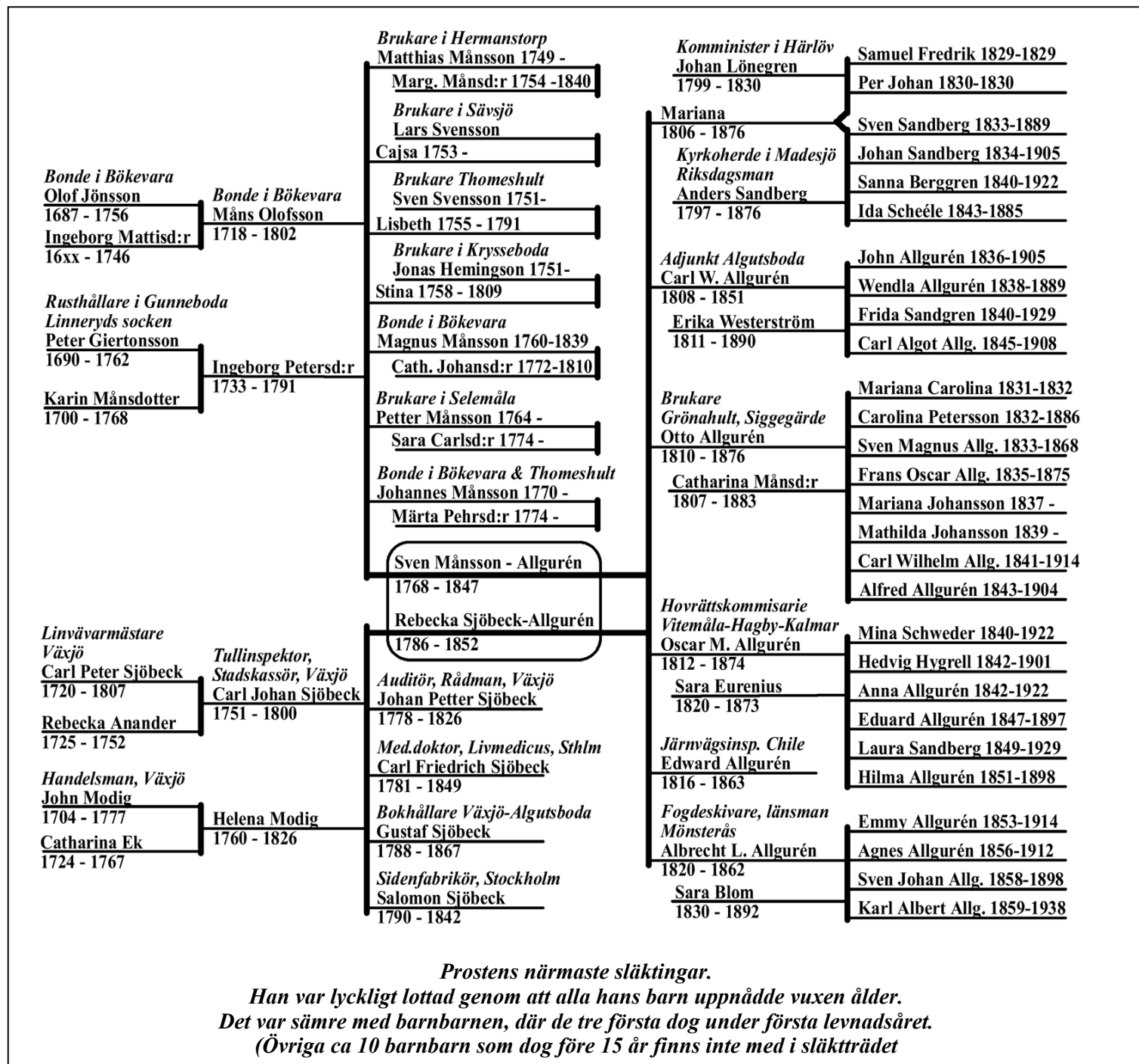
När Daniel blev blind och familjen fick ekonomiska besvär, såg prostens till att familjen fick hjälp genom kollekt och annat. David dog 1843 och då fick änkan hjälp enligt protokoll från 22 maj 1844: *”Enkan Gasslander på Bäckahall hafva fattat sådan kärlek för denna koja, att hon ännu liggande der på sjuksängen, anhöll i all ödmjukhet hos hela församlingen, få qvarblifva ett år tills hon får ro, om hon vinner sin helse åter, eller lifvets Herre flyttar henne till ett annat land (der alla plågor fått en ände). Detta beviljades, och till understöd för henne och hennes vanlottade Elias, skulle hon erhålla 3 skäppor säd och 2 Rd Rgd i penningar dem ordföranden lemna vid föröfvat och erkänt behof, men ladugårdshusen skulle ofördröjligen genom sexman i Roten på auction försäljas till fattigkassans förmån....”*

Släkten Lönegren hade under många decennier bott i Algutsboda och innehåft poster som kronolänsmän och häradsskrivare. När prostens tillträdde hade Samuel Magnus Lönegren under ca 10 år varit sekreterare i sockenstämman. Men prostens valde att själv sköta det arbetet, kanske beroende på att Lönegren flyttade. Hans son Johan blev sedan hjälppräst tills han flyttade till Härlöv. Dennes yngre bror var ing. Frans Adolf Lönegren som under många år satt i olika kommittéer och hjälpte socknen tills han flyttade 1847.

Familj

Prosten flyttade från Växjö till Algutsboda 1810 med sin hustru Rebecka, dottern Mariana och sonen Carl. Sedan fick de ytterligare 4 söner så det blev en stor familj i prästgården. Rebeckas mor flyttade också in i prästgården och bodde där till sin död 1826. Rebeckas bror Gustaf flyttade in i prästgården kring 1830. För Rebeckas hemgift köpte prostens 1813 en gård i Östra Berget med försäkring om undantag för Rebecka. I Algutsboda fanns också 6 av hans syskon med stora familjer. Sammanlagt fler än 50 syskonbarn.

Prostens äldsta barn, dottern Mariana, gifte sig 1828 med församlingens hjälppräst Johan Lönegren. Paret flyttade till Härlöv där Johan fick tjänst som komminister. Men äktenskapet slutade olyckligt. Deras två söner dog i späda ålder 1829 och 1830 och dagen efter yngste sonens död så dog även mannen. Mariana flyttade tillbaka till föräldrahemmet och gifte sig 1832 med kyrkoherden i grannförsamlingen Madesjö, Anders Sandberg, som var teologie doktor, kontraktsprost och senare blev riksdagsman 1840-1865. De fick två döttrar samt två söner som senare också blev präster.

Äldste sonen, Carl Wilhelm; återkom till Algutsboda efter studierna i Lund och blev hjälppräst i församlingen enligt stämmoprotokollet 13 maj 1829: *"Då fråga väcktes om Ordförändens äldsta son, som hemväntas vid början af nästa månad, för att, med herr Doctor och Biskopens tillstånd, prädika efter förekommande behof i denna vingård, finge uppbära det yste, som blefvit utsatt för Comministers Adjuncten, möttes den med allmänt bifall, att då han biträder här varande Comministern, få uppbära både yste och offer, hälst han nu något längre tid torde komma att här blifva qvar."*

I protokollet 28 okt 1835 visar församlingen åter sin uppskattning: *"Någon af de närvarande förde sig och de övriga på talet om den outtrötteliga omtanke, möda och besvär herr Adjunkten Carl Allgurén hafvit i år vid kyrkoreparation, och funno alla högst billigt, att såsom någon vedergällning, därför nu på husförhören från hvarje matlag lemnas honom en lock lin."*

Sonen Carl fortsatte som hjälppräst och adjunkt och bodde i prästgården. Han gifte sig 1835 och skänkte prostens 4 barnbarn. Församlingen var tydligen mycket nöjd med hans arbete vilket visas i ett sockenstämmoprotokoll 24 maj 1837:

"Vid föreställning af några bland de närvarande, om den nit i sitt ämbete, den tjenstvillighet, och outömliga möda, härvarande adjuncten Carl W. Allgurén vid alla tillfällen ådagalägger, beviljades honom enhälligt en lock lin eller tågvred från hvarje matlag, som vid husförhören, under hans tjenstetid får uppbäras. Och skulle detta anses såsom en uppmuntran att icke tröttna, under de oupphörlige resor i socknebud och andre ämbetsärenden, som dels varit natt och dock dag, dels äro att påräkna i detta stora pastorat."

Otto var den ende av sönerna som inte studerade. Han blev bonde och gifte sig redan 18 år gammal med en piga från trakten och flyttade till Östra Berget som han efter ett år bytte mot gården Grönadal. Otto förklarades omyndig 1837 och fick sin far som förmyndare. Det var Ottos svärfar som ansökte om detta med motiveringen att den unga familjen inte kunde sköta sin och sin gårds ekonomi. På svärfaderns inlägga till domstolen skrev Prosten: *"Ehuru bekymmersamt det är, och ansvarsfullt jag föreställer mig det blifva, att åtaga sig förmyndarskap för min son Otto i Grönadal, finner jag det dock vara den enda vägen, att denna börda kastas på mine åldrige skuldror."*

Prosten tog väl hand om sin son och dennes stora familj. Han köpte 1845 gården Siggegärde i Madesjö församling som de fick bruka. Ottos äldsta dotter flyttade som 12-åring till prästgården där hon arbetade som piga.

Oscar Mauritz avlade kameralexamen i Lund 1839 och arbetade sedan som kronolänsman och hovrättskommisarie. Han gifte sig 1840 med dottern till kyrkoherde Eurenus i Osby. De bosatte sig efter några år i Vitemåla norr om Kalmar

Edvard Robert blev löjtnant vid Dalregementet och utbildade sig till lantmätare innan han emigrerade till Latinamerika.

Yngste sonen Albrecht Leonard läste i Lund när prostens dog och måste då avbryta studierna.

Prosten hade 1840 hela 11 barnbarn som bodde mindre än en timmas resa från prästgården. Det fanns alltså rika möjligheter till ett intensivt familjeliv. De yngre sönerna flyttade längre bort och fick barn lite senare. Oscar gifte sig med dottern till kyrkoherde Eurenus i Osby. Mera om familjen och barnen berättas i senare avsnitt.

Nya Psalmboken

Psalmboken var säkerligen den mest lästa boken i församlingen och var en viktig del av människornas liv. Under mer än 100 år användes den s.k. Svedbergiska (Jesper Svedberg) psalmboken av församlingen. Den utgavs första gången 1695. Efter en del turer stadsfästes en ny psalmbok 1819, den s.k. Wallinska (Johan Olof Wallin) psalmboken, i vars utgivning prostens lärare Samuel Ödmann varit mycket aktiv. Församlingarna fick i början själva besluta om de ville övergå till den nya psalmboken. Men det är klart att man hade svårt att skiljas från sin gamla invända psalmbok.

Prosten tog upp frågan om en ny psalmbok första gången 1824 men då ville inte församlingen övergå till denna. 1825 tog han upp frågan på nytt och talade i mycket positiva ordalag om hur bra den var. Men den starkt konservativa församlingen ville inte veta av några nyheter. Prosten avslutar då protokollet med:

”Och hvarföre ordföranden ej ville förspilla tiden med onyttigt försök att rubba denna Församlingens mening, utan var han lugn och nöjd, att inför Gud och menniskor fredat sitt samvete, medelst påyrkande af det nyttiga, det värdiga, och saliga, att alltid tacksamt mottaga den nåd, Gud oss visar; enhvar får för övrigt göra redo inför Gud för sitt uppförande, sitt tal, och sina gerningar.”

De flesta församlingarna i landet övergick till den nya psalmboken. Esaias Tegnér, biskop i Växjö och prosten Allguréns chef föreslog till riksdagen 1828 att alla församlingar måste använda den nya psalmboken. Riksdagen beslutade att så skulle ske.

Detta föranledde prosten att ånyo ta upp frågan med sockenstämman. När man läser detta protokoll skall man försöka se prosten, när han med inlevelse och demagogi läser protokollet från predikstolen. Flera av hans formuleringar skall leda till att församlingen skulle uppskatta hans agerande, ifrågasätta motståndarnas argument och se fram mot att få använda den nya psalmboken. Han upprepar fördelarna med psalmboken, han använder värdeladdade adjektiv, han hänvisar till kungen och Gud och han visar att allt har skett med stort medbestämmande:

”Sedan de mera tänkande innevånarna inom församlingen, och det af båda könen, förklarar hos Ordföranden sitt bekymmer och bryderi vid inköp af Psalmbok, såväl då fråga är om gåfveböcker vid ägtenskap, som vid barns beredelse till den heliga nattvarden, och annars då en ny är af nöden, antingen det är rådligt hålla sig vid den gamla länge brukade, eller den sist utkomna och af Konungen gillade och stadfästade bör inköpas, förklarade Ordföranden detta ämne, försäkrande, att de gamle psalmböckerna, som med nytt band kläddes, finnas tillgå hos bokbindare, äro högst opålitliga och bristfälliga, såsom inköpta af bokbindare för ringa värde af sådana församlingar, som antagit nya Psalmboken, och följaktligen ej längre gagnade den gamla.

Härpå upplästes ett nyligen ankommit Cirkulär från Konungen till alla Consistorier och Pastorer i hela Riket, deri Konungen förklarade sitt höga välbehag till alla de församlingar, som redan antagit den nya Psalmboken, samt uppdragit åt Prästerskapet i hela Riket förmå sina åhörare följa dessa församlingars värdiga efterdöme och antaga den nya Psalmboken.

Då detta föregått hördes genast en synnerlig beredvillighet att gå en nådig Konungs förklarade åstundan, med all underdånig lydnad, till mötes, och föreslogs af somliga, att den Nya Psalmboken skulle i vår kyrka vid allmän Gudstjenst börja gagnas nästa Påskedag, af andra nästa Midsommardag, af andra nästa Adventssöndag, Och som man trodde någon tid behöfvas för inköp af nya Psalmböcker, der de ännu fattas, så blef beslutat att dröja till sist föreslagna dag.

Men vid nästa Adventssöndag, då skola vid Gudstjensten inom Zions murar ljuda från gammal och ung, från hög och låg, från quinna och man, härliga sånger ur vår nya Kyrkopsalmbok.

Magnus Svensson i Virkesjö var mot detta beslut, att han yrkade dröjsmål tills Riksdagen blefvit slutad, men som både Riksens höglofliga ständer och äfven Konungen sjelf redan avgjort under nu påstående Riksmöte, att den nya Psalmboken bör antagas, ty tjente här ett uppskov till intet annat än att visa obenägenhet att lyda den nådiga Konungen man lyda bör.

Inga barn hafva utarbetat nya Psalmboken, inga okunniga, men i skrifterna väl bevandrade män, inga oerfarna ynglingar, utan mest grånade hufvuden, inga bofvar, som med varm nit till Guds ära och själens frälsning hafva lagt handen vid detta arbete. Det erbjuder sig icke att förblinda, utan att gifva ett större ljus, det har ock vunnit förtroende af allt upplyst och vältänkande folk, alla städer inom hela Riket hafva länge sedan antagit denna bok, alla församlingar på landet utom några få hafva med glädje mottagit denna heliga bok. Den kommer till oss från Gud sjelf, ty Gud har inlagt visdomens anda hos vissa män, att författa ett så härligt värk, som är ämnat att bibehållas hos barn och efterkommande allt intill sednare tider."

Protokollet meddelar sedan att eftersom några ändå var emot beslutet så skulle det vidtagas votering. Prosten lät de 40 deltagarna redovisa sin åsikt. Han noterade deras graderade röstetetal och räknade ihop rösterna för ja resp. nej. Detta borde tagit minst en timma. I protokollet (och kungörelsen) redovisas sedan hur var och en av de närvarande 40 personerna röstade. 9 personer var nekande till Nya Psalmboken, vilket med den tidens graderade röstetal blev 5 1/3 röster. 31 personer var jakande vilket motsvarade 10 843/864 graderade röster. Prosten avslutar då protokollet med:

"Guds finger var visserligen den som styrde denna omröstning. - Stunden var kommen, att Nya Psalmboken ville låta höra sin röst i helgedomen, och därför öppnade Gud den Allsmäktige dörren, hon skulle komma derin. – Lofvat vare Herrans namn!"

Förslag till ändrade sockengränser

Ett viktigt ärende uppkom 6 juni 1830 när myndigheterna hade föreslagit att Moshults fjärding skulle flyttas till grannförsamlingen Ljuder. Fjärdingen tillhörde Ljuders socken men Algutsboda församling. Ljuder hade på sin sockenstämma förklarat att dess församling var villig att ta emot Moshultsborna.

Givetvis blev motståndet kompakt och invändningarna många. Prosten lät först de övriga delarna av församlingen avge sina skäl mot föreslagen förändring, sedan de direkt berörda Moshultsborna. Alla var rörande eniga om att det var mycket olämpligt och kanske inte ens möjligt att ändra församlingens gränser. Prosten beskriver i protokollet hur upprörda Moshultsborna var:

"Med synbar rörelse från hvarje bröst blef talet enahanda från alla, att de, för ingen del ville afgå från denna kyrka, och hvartil mångfaldiga skäl kunde andragas.

De huvudsakliga skälen ansågs vara

- Algutsboda kyrka har uppförts med arbete och pengar från Moshults fjärding. Kyrkan är ganska ny och har plats för fjärdingens invånare.
- Moshultsborna har deltagit i arbete och kostnad för orgelverket: *"Att uppföra orgelvärk för andackdens höjande i denna kyrka, hafve vi sparat, hvarken tid, arbete, eller penningar. Det utgör då, med kyrkan, en egendom, deri vi hafve vår lagliga del."*
- Ljuders träkyrka har ingen plats för ytterligare församlingsbor.
- Underhållet av kyrka, prästgård, sätesbyggnad och alla övriga hus skulle försämras. De kvarvarande skulle tvingas till större insatser.
- Moshultsbornas inbetalningar till fattig- och kyrkokassa skulle gå förlorade.
- Kyrkogården: *"Å denna kyrkogård, i sina stilla boninger, hvilat det käraste vi egt i verlden: Föräldrar, makar, syskon, anhörige och vänner; när dem hvilje vi ock hvila, när vi sluta våra dagar"*

Sedan verkar inte detta ärende ha varit uppe på sockenstämman förrän 1834 då man finner en hel sida med förvirrande uppgifter i prostens protokoll. Men 1835 beslutar man att fanjunkare Björkman och kyrkovärden Håkan Pettersson skulle fara till Stockholm och lämna en underdånig skrift till själva konungen. Ersättning skulle utgå från församlingen. Någon ytterligare notering om den ändrade sockenindelningen finns inte. Under senare delen av 1800-talet överfördes emellertid Moshult till Algutsboda socken. 1924 överfördes två byar i Moshults fjärding, Skrämbohult och Gåsamåla, till Ljuders socken och församling.

Samtidigt som diskussionerna om ändrad sockenindelning pågick så drabbades Algutsboda av stora utgifter då kyrkklockorna måste gjutas om och strax därpå då kyrktaket måste repareras. Insatserna från Moshultsborna blev därför extra viktiga.

Nya kyrkklockor

Församlingen hade länge plågats av att ynglingar hade lekt med kyrkklockorna. 1826 tog man beslut om att busringning skulle bestraffas med 5, 3 resp. 2 Rd beroende på klockans storlek. Den som inte betalade skulle anmälas till kronofogden för utmätning. Men detta verkade inte ge något resultat för 1830 sprack storklockan i samband med en s.k. klämtning. Prosten blev djupt bedrövad och i Karl Jacobssons artikel 1934 kan man läsa hur han meddelade detta från predikstolen:

”Söndagen efter den beklagansvärda händelsen lär han efter predikan relaterat det fatala missödet i ungefär följande ordalag: Kära församling! Som eder väl allom veterligt är, så råkade den usla varelsen Jonas Lund (Jodd-Lunn), sist förlidne söndag, att genom ovärdighet och oförsiktighet vid klämtning efter avlidne N. N att spräcka och rakt fördärva vår sköna storklocka. Här tog gråten honom så han inte kunde fortsätta på en lång stund. Men förlåtande och överseende, som alltid, bad han församlingen, att ej döma honom, som med sin ovarsamma hand åstadkommit olyckan, alltför hårt, förty det var väl ej hans uppsåt och mening, att det skulle ta så illa.”

Sockenstämman beslöt att den skyldige för klämtningen skulle betala skadestånd på 16 Rd, annars skulle han instämmas till tinget. Dessutom infördes en mängd nya ordningsföreskrifter för att undvika en upprepning.

Man fick en offert från klockgjutare Rönnblom i Jönköping, men ansåg att kostnaden 445 Rd för omgjutning var för hög. Två personer i socknen ansåg att de istället kunde laga klockan. De begärde ersättning bara om reparationen lyckades. På följande sockenstämmor redovisades deras misslyckanden och även allt arbete som krävdes för att ta ner och frakta klockan.

Efter flera liknande försök att laga klockan måste man till sist acceptera omgjutning i Jönköping. Då uppkom problemet att frakta klockan dit. Två sockenbor åtog sig detta men kostnaden beräknades ändå bli mer än 50 Rd. Församlingen var bekymrad över den höga kostnaden. Man föreslog att bidragsgivare inom församlingen skulle få sina namn upplästa från predikstolen.

Prosten avslutade stämman med ett tal: *”Medan vi lefva kallas vi alla af klockorna in i Herrens hus, då vi slutat våra dager kungöra de vår bortgång. Det är då skäligt, att vi alla, unga och gamla, fattiga och rika, gifva något till anskaffande af dessa Herrans vägtare, som ropa så allvarligt till oss, att agta på tiden, och föreställa oss den sista kallelsen af basuner från tusendetals änglar, att träda fram ur vår graf, och svara för hela vår förda lefnad.”*

Innan storklockan var omgjuten, sprack även lillklockan. För denna accepterade man direkt att bekosta omgjutning i Jönköping. Efter omgjutningen står namnet Sven Allgurén på både Storklockan och Lillklockan.

När problemen med kyrkklockorna hade fått sin lösning upptäckte man att kyrktaket måste göras om. Detta medförde stora kostnader de närmaste åren och kyrkokassan tvingades låna 1.500 Rd.

Ordningsregler och böter

Ett stort antal ärenden vid sockenstämmorna var att utfärda ordningsregler och fastställa böter för överträdelser. Böterna, som kunde vara mellan 1 och 3 Rd, tillföll nästan alltid fattigkassan. Ur ett protokoll 1817 läser man bl.a.:

- *Den som hädanefter intränger sig inom organistens skrank, hvarigenom ynglingar störa sin egen andakt, sättas i fara, att skada orgelväcket, och bereda hinder för andras uppmärksamhet. Pliktar 1 Rd.*

- *Den som fördristar på ett eller annat sätt, inom kyrkogårdens murar, ehvar det vara må, fylla naturens kraf, och förmedelst oställda snyggheten, före blygsamheten, den skall vara förfallen till 1 Rd pligt.*

- *Den som inom besagda murar, på Kyrkogården, ute på Kyrkovallen, eller annorstädes vid Herrans tempel under bar himmel, framtar brännvinskärl, själv förtär, eller bjuder annan starka drycker, den pliktar 1 Rd."*

Andra exempel på böter:

- Det klagades över att oartiga ynglingar tränger sig upp till klockorna. Som straff skall utgå 2 Rd samt sitta i stocken 2 söndagar därefter.

- Böter 5 Rd för ynglingar som spottar från läktaren. Föräldrar ska ta med barnen i sina stolar och ha uppsikt över dem.

Vid en annan stämma 2 dec 1829 noterades att ungdomar av båda könen stannade kvar utanför kyrkan mer än en timme efter Gudstjänstens slut trots att detta var förbjudet. De uppehöll sig i sockenstugorna och annorstädes *"med ett otillbörligt supande, så att de, redan vid 16 à 20 års ålder befinnas så öfverlastade, att de knappast förmå stå på sina fötter. I dessa utsväfningar hafva föräldrar stor del, dem tillhör väl taga sina söner och döttrar med sig i sin stol, ålägga dem följa med sig ur kyrkan hem, och tillse att de lefva anständigt den dagen och alla dagar."*

Prosten avslutar paragrafen med:

"Nu, som törne och tistlar finnas öfver hela verlden, och oförståndige föräldrar vandra bland de förståndige, så att hämma den syndafloed af oseder, som synes här vilja dränka all sedlighet och gudsfruktan, ty blef beslutat, att 2ne uppsyningsmän skulle antagas, att i tur efter hemman aflösa hvarandra efter 3 månaders tillsyn från gudstjenstens början till dess slut å läcktern och derefter i stugorne vid kyrkan och stallarna, att intet, omåttligt supande eller osedighet må föröfvas, eller att någon öfver 1 timma efter slutad Gudstjenst kring templet och den varande platsen blifva kvar."

Det fanns också annan synd som man försökte hindra. I protokoll från 1838 kan man läsa att ungdomar arrangerar lotterispel för att få mera betalt när man vill sälja sina tillhörigheter. Sådant lotterispel förbjöds och skulle straffas med böter.

Det har inte gått att finna de räkenskaper som visar i vilken utsträckning böter verkligen betalades eller om det huvudsakligen var tomt hot, ungefär som att idag år 2012, gå på övergångsställe mot röd gubbe.

Kamp mot yppighet och festande

En speciell sorts ordningsregler kom som direktiv från högre ort och det gällde att bekämpa *"yppighet"*, d.v.s. lyx. Bakgrunden var att Sverige inte ansåg sig ha råd att importera lyxvaror från utlandet. Därför skulle allmogen uppmanas att inte slösa sina pengar på lyx. Detta var helt i överensstämmelse med prostens egna åsikter, så direktiven blev övertolkade i Algutsboda. Från ett protokoll 1817 anar man att församlingen inte helt ställde sig bakom prostens åsikter:

"Enhvar af de församlade tycktes med sin uppmärksamhet och enständiga tystnad känna nödvändigheten och nyttan af sin nådiga öfverhets förklarade önskan, och hvarföre blef öfverenskommet om följande besparingar:

Då människan aldrig behöfver för sin kropps uppehälle mångfaldiga rätter, utan en sådan blandning mera förstör, än befäster hälsan, så få inga värdfolk hädanefter, till vad sammankomst som helst, på sitt bord, och åt sina gäster framställa öfver 3, högst 4 rätter.

Som öfverflöd af starka drycker borttar förståndet, förer till osämja, och ofta förvandlar de muntraste lag till sorgehus, der många eder blandas från de kifvande med de slagnas och bedröfvades tårar, så skola aldrig mer, under måltider, nyttjas öfver 2 à 3 supar, och enhvar, som har gäster, anse för ära, att i dess hus all nykterhet och skick blir rådande.

Väl finnes inga inom vårt land, som icke bör kunna undvara utländska drycker, och lefva nöjd med hvad Gud oss låter bereda inom egna gränser, derföre skall allt bruk i gillen af vin och arrak, samt kaffe på eftermiddagarna bortläggas.

Att länge vara tillsammans i samkväm, det väcker ledsnad, förer till oro och missnöje, och mången stund, som kunde användas för hvar och en till det nyttigt och uppbyggeligt är, går derigenom alldeles förlorad, och hvarföre bröllop, barnsöl, och dylika gillen aldrig får vara mer än en högst två dagar.

Dertill har yppighet i kläder kommit, att ingen man kan nu skilja höga och låga, tjänare och husbonde, och i synnerhet hvad quinnokönet angår, att för dess klädsel nästan allt hämtas från främmande länder. Får det så fortfara, då förslå de högsta löner ej för tjänare, till blott inköp af prälande dräkt, och enhvar husfader kommer i fara, för sin makas uppburna yppighet, att råka i fattigdom, och vid sin död lemna barn tiggars tafven.

Det beslutades derföre, att enhvar skall kläda sig efter sitt stånd; af det som hos oss, i vårt land tillvärkas; och enhvar anse för ära, att bära de kläder, som i dess hus, af dess anhöriga, och tjenstefolk beredda blifvit. Quinnokönet får således icke mer förskaffa sig af Westgöthen eller annorstädes ifrån de kostbara sitsar, tyger och kläden, som så ringa passa med deras villkor, och det stånd, deri de af Gud satta blifvit; samt att mankønet af allmogen skall begagna till sin klädsel, grått, vitt och svart vadman, och följaktligen ingen mer till färgning af blått, och grönt får skicka sin vadman.

Att ynglingar så allmänt fallit på den seden, att bära fickur, utmärker hos dem ringa eftertankar, ty på det nyttigare till inköp af gudeliga böcker, kunde de använda den lilla penning de ega. Med dessa ur anställas dessutom ofta en syndig handel, deri den ena tracktar efter, att skämma och bedraga den andra, och det till äfventyrs på sabbatsdagar vid sjelfva Guds tämpel. Det fattades derföre ett sådant beslut, att ingen ogift af mankønet hos allmogen får ifrån nästa nyårsdag, vid 5 Rd pligt, som fördubblas vid hvarje öfverträdelse, bära fickur, eller deraf vara egare....”

Det följer sedan en beskrivning om ytterligare böter och vilket ansvar sexmän och åldermän har. Det hela avslutas med:

”Härvid göres dock den skäligen anmärkning, att enhvar får begagna de kostbara kläder, som nu egas, men icke inköpa nya från främmande länder och der tillvärkade och hvarföre åldermän åligger, hvar i sitt åldermanslag, med stämpel förse de nu nämnda blå, och gröna klädespersedlar hos allmogen samt utländska tyger hos quinnokönet.”

1819 kom ytterligare beslut att begränsa kalasen. Prosten framförde då sin önskan att man borde ändra sättet att fira bröllop. Han ansåg det högst vanhedrande att bjuda vänner och anhöriga till måltid och sedan låta dem betala antingen med pengar eller med medhavda matvaror. Bröllopsfesterna blev också alldeles för långa vilket hindrade angeläget arbete och dessutom ledde till försämrad hälsa. Att samtala och träffa vänner och släkt skall vara det viktigaste för bröllop, inte ett syndigt öfverflöd av rätter och dryckesvaror. Församlingen gillade detta och beslutade att inga bröllop får vara mer än två dagar, ingen mat får medtagas och inga gåvor får erbjudas eller mottagas. Överträdelse medför böter på 10 Rd till fattigkassan. Det åligger åldermännen att övervaka detta. Om åldermannen brister i uppsyn, skall han böta 5 Rd. Prosten avslutar protokollet med: *”Församlingen skall istället hugnas åt att dess i sin blomman varande barn hafva valt sig en Dygdig maka.”*

Med den inriktning som nutidens bröllop ibland har, så skulle det kanske även i dag behövas vissa begränsningar. Men prostens fortsatte även att bekämpa annat kalasande. Ur ett protokoll 1829 läser man:

”Från föregående ämne fördes församlingen på den hedniska seden att vid hustruns kyrkogång, föra undfägnad med sig af mat och starka drycker, och så dervid, som vid efter bröllop tracktera ett större antal gäster; och som sådant synes vara i högsta måttan onödigt, då enhvar kan hem till sig bjuda vänner, och dem i sitt hus undfägna, dels äfven opassande att sålunda dränka de Guds ord, som blefvit afhörde i kyrkan, ty skulle bägge dessa oseder efter detta alldeles vara afskaffade, och vare den, som sig häremot förbryter, så att han vid kyrkan anställer kyrkogårdsöl, eller efterbröllop, förfaller till 2Rd böter, till delning mellan kyrkan och fattigkassan lika. Uppsyningsmännen åligger vaka deröfver, att emot detta välgrundade beslut ingen onäpst sig förbryta må.”

Glädjeyttringarna vid bröllop skulle begränsas ytterligare genom ett beslut i sockenstämman 1845. En extra stämma hade sammankallats för att ”några stadgade Sockenmän” hade klagat över att brudparen och deras gäster dagen efter bröllopet tågade med musik från prästgården till kyrkan och krävt att denna totalt överflödiga sedvänja skulle förbjudas. Protokollet fortsätter: *”var hela församlingen enig derom att denna sed skall för alltid upphöra, och aldrig förekomma mer, då den åtföljes af mycken nyfikenhet hos somliga att skåda Gästernas och Brudparets förhållande i gång och klädsel. Man borde besinna att Kyrkogång bör vara för att skåda Gud i sitt ord, huru sträng mot ogudaktighet han är, huru nådig och barmhertig mot Gudfruktige han alltid varit är och förblifver.”*

Sexmän

Sockenstämman utsåg sexmän varje år. Dessas verkade vara någon sorts sedlighetspolis enligt vad som formuleras i prostens protokoll från 1826:

”..efterse, huruhvida invånare i deras Rote i rättan tid och flitigt gå till Guds hus, hurudan lefnad föres i hvars och ens eget hus, om olydige barn äro, om otrogne och vårdslöse tjenare finnes, om fylleri och dryckenskap föröfvas, om sabbaten ohelgas, om tiggeri förspörjes, om okända personer inkomma, eller någon sig uppehålla, som ej af hemmet finnas, och så snart oordning förmärkes, eller en syndig lefnad öfvas, då genast rätta, varna och bättra om de det förmå, eller gifva sådant tillkänna hos församlingens pastor.”

I ett protokoll från 1837 beskrivs sexmännens arbetsuppgifter något annorlunda:

”Hvad hafva dessa sålunda utsedde sexmän att iakttaga? Dem tillhör framför andra vid alla husförhör vara närvarande, tillhålla läsfolket blifva stilla och uppmärksamma i husförhørsrummet tills allt är ändat, uppmana sin Rote att allmänt bevista gudstjensten hvarje helgedag, afböja oordningar, efterse vid ankomsten af främmande personer, att de uppvisa riktige attester och frågade betyg. Vid mantalsskrifningar måste de vara närvarande att afkunna nödige upplysningar om folket i sin rote. Då kyrkoråd hållas skola de alltid vara tillstädes efter kallelse. Och då de sålunda komma att vaka öfver andra mot laster, brännvinssupande, och oordningar, måste de sjelfve älska gudsfruktan och en högst ärbar vandel.”

Fattigvård och tiggeri

I brevet till Wieslander skriver prosten ett långt avsnitt under rubriken Fattiginrättning. Han börjar med att beskriva att ingen vid hans tillträde bodde i fattigstugan eftersom den var i dåligt skick och full med rester från kyrkorenoveringarna. Han skriver vidare:

”De yngre och raskare fattighjonen, de lupu kors om hvarandra, ur stuga i stuga; när en gick ut stodo 2 à 3 till redo i förstugan att stiga in. De äldre och gamle, de blinde och lytte, de försörjdes matlagsvis, eller skjutsades de eller buros på bår från by till by, ur stuga i stuga. Detta kunde ej bära sig. Det värkade till lättja, till liderlighet, till allmän fattigdom - - till lättja, ty då brödet så kunde med tiggeri fås, och detta mera om dagen än med arbete, väcktes hog, att bara tigga, - - till liderlighet, ty det hoptiggda såldes, och köptes brännvin. Tiggare tog sig rus och blefvo öfermodiga, - - till allmän fattigdom, ty de tiggande blefvo för många. De gifvande gåfvo tills botten syntes i mjölkaret, tills brödkraken hade knappt en kaka, och i brödkorgen sökte man efter smulor och de funnos der icke. Detta måste förändras – huru gick det till?”

Prosten beskriver att beslut fattades på allmän sockenstämma, att den som tigger, själv eller genom sin make, sin hustru eller sina barn så skall hela husets förmögenhet ärvas av fattigkassan. Detta beslut delgavs församlingen muntligen och skriftligen. Prosten framhöll att den enda väg som Gud öppnar till föda och kläder är arbete och bön. Tigga är alltså inte Guds väg, det är en väg, som fördärvade människor uppfunnit. Sockenstämman beslutade dessutom att om någon kommer för att tigga, skall han (hon), hållas kvar i arbete 1 à 2 dagar, och då få föda och dagersättning eftersom han arbetar.

Prosten skriver vidare i sitt brev:

”Tiggareskaran minskade och skjutsningen upphörde. En gammal enka, hade låtit skjutsa sig i flere år från by till by tiggande, förskräckt af kungörelsen att allt, hvad hon egde, stuga och hela dess lösbo, nu vore fattigkassan tillhörigt, löper inom 3 dygn sjelf, på egna ben, ej hästens, hit till prästgården, tigger och ber, få behålla sitt åt sina barn, och lofvande aldrig besöka en dörr om allmogen mer.

Nu tycker den fattige, det är för godt arbete hemma, eller låta leja sig, än tvingas till arbete hos andra. Fattigstuga är här men ej att der vara ovärksam; 12 äro der, men de måste arbeta efter sine krafter. Och aldrig borde annan fattigförättning finnas i Stad eller på landet än der alla hållas till arbete. Och ingen allmosa för tiggarpösen är bättre, än bara väcka honom ur sitt slummer, visa honom hackan, yxan och spaden: Här, o menniska är den födkrok, Gud är dig ämnat har.”

Prostens brev utgör en sammanfattning av alla de åtgärder som beslutats på sockenstämmorna. Fattigvård och tiggeri var ett återkommande ärende. Varje år beslutades om inköp av säd till de fattiga och då passade prosten alltid på att inleda med några kommentarer. Här citeras endast några av alla dessa protokollsanteckningar:

Ur ett protokoll 5 dec 1810:

”Sedan de allgode Guden under detta år förlossat från världens elände och mödor flera av Församlingens fattiga medlemmar, så blefvo andra i de bortgångnas ställe intagna på fattiglängden, med villkor, att nu genast låta uppteckna sitt lilla lösbo och samma förteckning hos mig inlemna, på det hvid blifvande dödsfall därmed tjena till efterrättelse, hvad fattigcassan af dem har att utbekomma.”

Ur ett protokoll 1 dec 1823:

”Då det är mot alla förfatningar, de den till ordning och skick i äldre, och sednare tider, ej mindre från Höga Landshöfdinga Ämbetet utgått, än äfven från sjelfva Konungathronen, att utfattiga skola icke tiggande kringlöpa, emedan de på sådant sätt endast öfva squaller, förtal, och vänja sig vid lättja, så uppmanade ordföranden församlingen, att alldeles icke föreställa sig, det vara sättet, vinna Guds nåd, eller öppna sig ingång i himmelen, att utdela allmosor, åt kringstrykande tiggare, utan snarare, där de infinna sig, gifva dem detta slag allmosa:

Gack och föd dig i ditt anletes svett, så är Herrans röst till alla jordens ändar, och den bör allt hvad människa är hörsamma och lyda.

Och förtjena de i synnerhet föga medlidande, som genom misshushållning, och hvarjehanda utsväfningar kastat sig, sina barn, och hela sitt hus i fattigdom. De lida hvad deras gerningar värda äro.

Dock, såsom flere inom en stor församling, genom hvarjehanda tillfälligheter, olyckor, ålderdomsbräckligheter sättas ur stånd, att sig kunna försörja, så egnar en församling, och en vis styrelse der, att skaffa sådana deras nödtorftiga bärgning, då de inrymmas i fattigstuga eller annan koja, och der i stillhet arbeta så mycket i deras förmåga står.”

Prostens inställning var entydig, tiggeri får inte förekomma. Man förhindrar tiggeri genom att ge understöd till de handikappade, de sjuka och de gamla. De som kan men inte vill arbeta skall tvingas till arbete. Men de kringvandrande personerna var också socknens nyhetsförmedlare, så det var kanske inte alldeles lätt att förmå sockenborna att stänga sin dörr för dem.

Ytterligare ett exempel är hämtat från stämman 10 maj:

”Ehuru det är Guds allvarliga vilja, att alla skola sig sjelfva försörja, enhvar med sitt arbete, och alldeles icke löpa omkring tiggande, som vanhedrar, och utmärker lättja och stor ovis misshushållning. Och det enhvar kan se och lära af djuren på marken, och fåglarna under himmelen, som alla lyda sin skapare, arbeta och sig sjelfva försörja. Och hvarföre allt tiggande af öfverheten är strängeligen förbjudit, och ehuru hvars och ens samvete bjuder alla människor hafva en Christelig omtanke för sin nästa, och ej genom försummelse, ej genom ovis vandel, ej genom liderlig lefnad, åsamka sig fattigdom, ville församlingen dock för denna gången uppdraga åt Fattigdirektionen, att anskaffa 2 högst 3 tunnor spannemål för deras bärgning, som redan råkat i det tillstånd genom hög ålder, eller försvagad hälsa, att de sig ej kunna försörja, med väckelse likväl för alla, att besinna, huru mången i dag går med tiggarestaf eller vistas i Fattigstuga, som egt både gods och gårdar, samt att ålägga alla som komma bettlande med fulla krafter, att besinna huru illa de göra med sin fattiga själ, då de utvalt en annan väg till brödet än den Gud åt oss alla har öppnat i sitt ord.”

Församlingen hörde med rörelse och beviljade olika sorters stöd, från utackordering till mat, vilket betalades ur fattigkassan. I andra fall kunde man kräva av en släkting eller markägare att lösa problemet utan stöd från fattigkassan. Man kunde också ge vissa utfattiga personer tillstånd att tigga. Ur protokollet 16 maj 1838:

”Sedan utfattige Peter Eriksson blefvit i graven undangömd från enka och 7 barn, det yngsta liggande i sin linda, så varkunnade sig församlingen öfver henne och barnen, och lemnade tillstånd, att hon dem må besöka, och enhvar räcka den hjälp, han förmår.”

Ovanstående exempel är bara ett av många som nämns i protokollen. Flera gånger per år beskrevs i protokollen hur de utsatta har anmält sin usla belägenhet för prostens. Två exempel ur protokollet 1 dec 1819:

- *Ånkan Christina i Vackamo, illa sjuk, med flera sjuka små värlösa barn, där det enda friska barnet måste sköta alla de sängliggande i denna koja.*
- *Torparen Peter å Deregårds ägor har tvingats betala en skuld och måst lämna både sin gröda och sin enda ko. Han och hans barn äger nu intet.*

Ur ett protokoll 4 dec 1845 kan man utläsa att långt ifrån alla fick något stöd av församlingen

”....den usla belägenhet Johannes Svensson blifvit försatt, då han måst krypa in i en jordkula för sig, hustru och barn, der de alla af köld äro i fara att blifva förgångna... Församlingen föll härvid i förundran, att denna husfadren hafvit så ringa omtanke, att mot kölden bärja både sig och de sina, då han likvisst kan läsa Guds ord, och således känner hvilka pligter honom åligger mot maka och de barn, han mottagit af Gud till uppfostran. Denna husfadren är i sin bästa ålder, har goda krafter, god hälsa och friska lemmar, han bör bruka dessa Herrans stora gåfvor och besinna att han står i stort ansvar hos Gud, om han icke sjelf söker skaffa ett passande boningsrum....”

Men det måste ha varit påfrestande för prosten att ständigt träffa människor i behov av hjälp och sedan möta en församling som vägrade ge denna hjälp. 1839 ville prosten avsäga sig ansvaret för fattigvården. Detta lyckades inte utan det dröjde 4 år innan nya krafter ville träda till. Mera om detta längre fram i berättelsen.

Försvarslösa

Försvarslös kan på modernt språk översättas med lösdrivare. I 1800-talsupplagan av Nordisk Familjebok står: *”Lösdrifvare är i svenska lagens mening den, som saknar laga försvar, d.v.s. en sådan lefnadsställning, som ej anses påkalla särskilda försigtighetsmått gent emot befarade rättskränkningar. En sådan person kännetecknas i allmänhet genom sysslolöshet, medellöshet och ett kringstrykande lefnadssätt, förenadt med yrkestiggeri.”*

Fram till 1840 nämns begreppet försvarslös mycket sällan i sockenstämmans protokoll. Men då tvingas sockenstämman av Landshövdingaämbetet att några gånger per år hålla förhör med personer som av detta ämbete ansågs sakna inkomster, förmögenhet och fast arbete och därmed ansågs vara försvarslösa. Prosten kände sig då tvingad att i samband med sockenstämmor genomföra en offentlig utfrågning av dessa.

De flesta hade ursäkter för att de saknades i längderna. Församlingen kunde i flera fall intyga att de inte var lösdrivare. Flera arbetade i föräldrahemmet och andra hade tagit ut flyttbetyg. Men prosten kände tydligen ett obehag för vad han hade tvingats göra så han skriver i protokollet 7 febr 1840:

”Som den nu gjorde undersökningen var ovanlig, den första här som varit, och kunde synas besynnerlig, om ej hård, och alldeles öfverflödig, så sökte ordföranden utveckla dess rätta anledning och nytta inom ett samfund, och yttrade, att den skedde för att förekomma den ordningen, då ingen vill antaga tjänst, som han ock bör tjena för föda och kläder, att förekomma brist på arbetande händer vid jordbruket, samt förekomma sjelfsvåld, då alla vilja lefva efter sitt behag, och lagen blefve en bokstaf, den ingen frågen. Det vore derföre nyttigt, för föräldrar, att deras barn tillhålla, att tjena så länge de förmå, och ej intränga sig hos dem i torp och backstuga, der de ej behöfvas, nyttigt för barnen sjelfva, att de öfvas i det goda, och vänjas vid, att skaffa sig brödet genom ansvarssamt arbete, nyttigt för hela församlingen, att alla sättas, enhvar på plats, och ingen får gå gagnetlös, som föder af sig många laster, brott och missgärningar.”

Sockenhantverkare

Stämman hade också till ansvar att avgöra vilka som skulle få förtroendet att verka som sockenhantverkare. Dessa utsågs sedan formellt av Landshövdingaämbetet i Växjö. Man utsåg flera olika typer av hantverkare. Det ansågs vara lämpligt att ha högst 4 sockenskräddare och 4 sockenskomakare. Men man antog även kopparslagare, sämskemakare, hattmakare och garvare. Man sålde också rättigheten att samla in lump i socknen för 100 Rd per år vilket ledde till tvist med den utsedde lumpsamlaren som ansåg att det blev för lite lump för de pengar han betalt.

Under 1830-talet tog prosten initiativ till att man skulle bereda arbete till någon yngling i trakten genom att kräva att nya sockenhantverkare skulle ta en fattig lärgosse i sin tjänst, *”att lära honom goda seder samt lära upp honom i sitt hantverk”*. I protokollet från 1837 kan man läsa i samband med antagandet av en sockenskomakare: *”efter det förr beslutat är, antaga en fattig gosse och honom utan betalning i sin profession handleda, tills han blefvit så inöfvad, att han veckopenning kan förtjena”*.

Utsocknes och frisläppta straffångar.

Från 1825 verkade det inom församlingen uppkomma ett allt större motstånd mot att acceptera utsocknes fattiga att bosätta sig i socknen. Man ville inte riskera att drabbas av dyrbar fattigvård. Ur ett protokoll 10 maj 1826 kan man läsa:

”Någon af de närvarande påmint, att enkan Stuf vid Eriksmåla bettlande stryker omkring, samt att en och annan utsockne tiggare någon gång gör besök i husen. Bägge delarna äro i lag förbudit. Och den som understödjer tiggeri han understödjer oordning, han befordrar lättja, och gör hvarken Gud eller menniskor någon tjenst dermed. Derföre så snart en utsockne tiggare kommer, bör den genast förvisas till sin församling, och af sitt folk underhållas, om han ej kan med arbete sig försörja. Och insockne tiggare böra skickas till fattigkassans föreståndare, att få hvad dem oundbärligt är. Den som går omkring, med den raskhet i tunga, och kroppslemmar, som enkan Stuf, kan mycket väl arbeta med sina händer, och får hon ej allmosor, visar nog hungern henne sättet att köpa sig brödet på den arbetsamma och af Gud utstakade vägen.”

I protokoll från 8 maj 1833 slås fast att den som tar emot fattiga från andra församlingar åtar sig en fortsatt försörjningsplikt. Man beslutade då att: *”ho som helst på sina ägor mottager utsockne personer, redan då vid inflyttningen utfattige, eller för ålder och krafter oförmögna att med arbete skaffa sig sin bärning, skall vara förpligtade, att dem af egna medel försörja.”*

I ett protokoll från 1839 skärper man tonen ytterligare och inför förmögenhetsgränser för sådana som önskar flytta in till Algutsboda:

”Församlingen började med mera allvar, än någonsin tillförne, tänka på, hur vådeligt det är låta utfattige eller för laster böjde personer inflytta från ett främmande sock, då de sedermera blifva fattighjon och komma, att ligga hela församlingen till en tunga.”

Som villkor för inflyttning av torpare och backstugehjon skulle gälla en förmögenhet på minst 400 Rd och för hantverkare 1.000 Rd. Man hänvisade också till beslutet från 1833 och namngav 12 personer som blev försörjningsansvariga för att de olovandes tagit emot fattiga utsocknes.

Man fick ibland propåer från centrala myndigheter att ta hand om straffångar som avtjänat sitt straff. Motståndet mot sådana personer var kompakt, trots att prostens i flera fall vädjade om att man i alla fall skulle göra något försök. Ett protokoll från 1 feb 1847 ger ett exempel på detta. Men det ger också typexempel på prostens sätt att skriva protokoll. Det startar med en lång inledning innan man så småningom förstår vad ärendet egentligen handlar om:

”För menskligheten är det högst angeläget, att alla som fått krafter och förstånd att kunna något uträtta till egen och andras fördel sättas i verksamhet och ej tillbringa ett sysslolöst lif hvarigenom frestelser påkomma att kastas i laster och utsväfningar, begå lagbrott och missgerningar hvarigenom den säkerhet går förlorad som är oss så dyrbar här i verlden. Och icke mindre angeläget är det att de som i sin förvillelse öfverträtt allmänna Lagarna, blifvit arresterade, dömda och afstraffade komma i händer, som gifva rättelser, varningar och uppmuntran att på dygdens väg med arbetsamhet och flit söka sitt bröd.

Ur sådana skäl framställde Ordföranden, om Församlingen ej skulle finna rådligast att, när försvarslösa och vanfrenjdade personer efter utståndet straff från Konungens Befallningshafvare i Wexjö hitskickas för att skaffa sig arbete och försvar de då blefvo mottagna på det sätt, att de fingo arbeta en eller flera dagar hos hushållare hos den ena efter den andra bland hemmansegare, brukare eller arrendatorer och dervid erhålla nödigt underhåll och den dagspenning de kunde synas förtjena. Detta afhördes med tålmod men afslogs under fruktan att sådana försvarslösa vore mindre att lita på, utan blott sökte tillfälle att lära känna husets tillstånd och så vid tillfälle kunna göra nattliga besök vådliga både för husegarens lif och egendom, men vore det möjligt så skulle Församlingen önska att sådana vanfrenjdade personer icke mer blefvo hitskickade.”

Rädslan för det främmande visade sig också då man försökte hitta fosterhem åt föräldralösa barn från Stockholm. I ett protokoll från 1840 läser man: *”Ehuru goda villkor hördes vara förenade med mottagande af barn från Stora Barnhuset i Stockholm, ville dock ingen iklåda sig en så ansvarsfull förbindelse.”*

Vargjakt

Under hela prostens tid var jakten på odjur en återkommande punkt på dagordningen. Vargplågan ökade hela tiden fram till 1840-talet då man äntligen lyckades minska stammen.

Man utsåg skallfogdar, d.v.s. de som skulle leda jakten på odjuren, och man beslutade om ersättning till sådana som drabbats. Skallfogdarna klagade på att folk inte infann sig när det kallades till vargjakt. En del skickade bara tjänstefolk. 1810 beslutades att det skulle utgå en plikt av 32 sk. Banco för den som uteblev vid sådana tillfällen. Trots detta saknades många vid senare skallningar. Dessutom hade flera inte med sig användbara vargnät.

Ur ett protokoll från 1815 framgår att det fortfarande var dålig uppslutning eftersom stämman ville att skallfogden skall inlämna förteckning på sådana som försummat skallningen och att de utdömda böterna verkligen uttages.

Man beslutade att inrätta en kassa ur vilken man skulle betala ersättning till de djurägare som fått sina djur rivna av varg. I början uttaxerades 12 Rd från varje matlag, men sedan tvingades man öka beloppen. Till denna kassa gick också de böter som utkrävdes av personer som uteblivit från skallning eller som inte hade godkända vargnät. De normala ersättningen var att kassan ersatte hälften av förlusten. Det var olika taxor för hästar, nötkreatur och får. Men många gånger vägrades ersättning för att djurägaren varit vårdslös och släppt ut sina djur utan vallning.

Man diskuterade också olika metoder för vargjakt. Under några år försökte man med att lägga ut döda djurkroppar som förgiftats (ludring). Man använde oftast stryknin. Men detta verkade vara minst lika farligt för människor och husdjur som för vargen. Vargar var kanske inte intresserade av att äta as när det fanns färskt djur i närheten. Istället försökte man skrämman iväg vargen med allmänt oväsande. 5 okt 1823 står det i protokollet:

”Medan talet var om odjur, och den skada de gjort, oagtdt utlagda ludder, hördes en allmän ovilja mot ludring, utan uppgafs i det ställe ett sådant förslag, till att hindra och mota skadedjurens framfart, samt bota det onda, de det oagtdt, någon gång komma att göra:

På 2ne dagar hvarje vecka, tisdagar och fredagar, vid visst klockslag, såsom kl. 9 f.mid, anställes en allmän skrämme, och avjagning mot vargen på det sätt, att i hvarje gård, större eller mindre, från hvarje hushåll, och torparna under hemman, jemte alla som ega kreatur, skall åtminstone en person utgå att med starka rop, och andra redskap, som gifva högt ljud ifrån sig, uppväcka räddhåga hos odjuren, så att de fly undan, ej vågande dröja kvar, eller göra någon skada.”

Det skulle ha varit intressant att få uppleva detta oväsen. Men inte heller det visade sig ge någon framgång, vargen företog kanske bara en kortare rundtur för att sedan återkomma. Det enda som verkade ge resultat var det hårda arbetet att hetsa vargen mot vargnät och -gropar och använda bössor och spjut. Inte i något protokoll finns notering om odjursdödade människor.

1825 begärde landshövdingen att det skulle upprättas en skallordning för varje socken. Prosten skrev en sådan för Algutsboda socken och den antogs av sockenstämman. Den är typisk för prostens sätt att skriva instruktioner, mångordig, undervisande, manande samt uppställd i frågor och svar för att göra innehållet mera lättfattligt. Den återges i sin helhet i Algutsboda sockenbok del 3, så den citeras inte här.

Utöver den gemensamma skallningen kunde man också ge sig ut på privat jakt och 1833 erhöll man 12 Rd för björn, 9 för varg, 6 för lo samt hälften för deras ungar. Dessa ersättningar togs ur en fond som det året insamlats med 8 Rd från varje hemman.

1829 uppstod mycket stora rovdjursskador. Man betalade ut 796 Rd vilket borde betyda att ca 150 djur hade dödats.

Ett fall gick till tinget 1846 då en person ansåg sig ha rätt till ersättning. Nicolaus Nilsson i Hjortholmen stämde församlingen vid tinget och krävde 18 Rd i belöning för att han 1840 fångat 4 vargungar på Norra Stamphults ägor. Ordföranden skrev ett svaromål med bl a upplysningarna att N.N. gett sig på fågeljakt i olagliga tid, att han olagligt trängt in på Stamphults ägor, att han inte påkallat biträde från ägaren etc. och att han själv skall stå för rättegångskostnaden på 10 Rd. Församlingen vann tvisten.

Efter prostens död beslutade församlingen 1848 om kraftigt höjd ersättning av 50 Rd till den som utom skallning faller en varg inom socknen. På 1860-talet var vargen utrotad i Algutsboda. Det verkar alltså som det egna vinstintresset gav större effekt än kollektiva insatser som skallning, ludring och oväsen.

Hälsa, sjukdom och död

Det måste ha varit påfrestande att arbeta som präst i en stor och fattig församling på 1800-talet. Man mötte ständigt död och sjukdom. Eftersom prostens dessutom ansvarade för fattigvården mötte han också stor nöd. För att inte bli fullständigt deprimerad behövde man då kunna skylla på Gud och trösta sig själv och andra genom att vara övertygad om att sjukdom, nöd och död var enligt Guds vilja.

Barnadödlighet

Det måste ha varit speciellt smärtsamt att möta den stora barnadödligheten. Först får prostens döpa barnet inför förhoppningsfulla föräldrar. Sedan kom var tredje barn tillbaka inom ett år för att begravas. Barnadödligheten var stor och drabbade egendomslösa fattiga mer än det fåtal som hade bättre levnadsförhållanden. I prostens egen släkt visas detta tydligt, även om naturligtvis slumpen har påverkat resultatet.

Prosten själv fick 6 barn som alla klarade av att bli vuxna. Det finns inga noteringar om att Rebecka födde ytterligare barn under tiden i Algutsboda. Detta tyder på en viss familjeplanering. Prostens föräldrar, som ägde egen gård och var relativt välbeställda, fick 18 barn, varav endast hälften nådde vuxen ålder. Prostens 7 gifta syskon brukade också egna gårdar och de fick i genomsnitt 10 barn var, men mer än vart tredje dog före vuxen ålder.

Prostens syster Lisbeth är ett exempel på hur levnadsförhållandena påverkade barnadödligheten. Hon fick med ett drygt års mellanrum minst 11 barn, varav 5 levde när hon dog vid det 12:e barnets födelse. Efter några dagar dog detta barn och efter ett halvår även det barn som var då 2 år. Sedan fick fadern tag i en ny kvinna och de 4 äldre barnen klarade sig.

Under prostens tjänstgöringstid hann han och hans kollegor alltså att döpa ca 4.000 barn och begrava över 1.000 av dessa. För ett av dessa barn gjorde prostens en alldeles speciell notering bland sina noteringar om biskopsbesök, svåra olyckshändelser och omfattande kyrkorenoveringar m.m:

"1832 i Maji månad framfödde Drängen Jonas Perssons hustru Sara Mattisdotter i Östra Hellasjö ett barn, alldeles friskt och välskapat, men utan allt tecken till Podex. Detta diade dock och lefde några dagar, hvarefter det afled under svåra plågor". Barnet saknade alltså öppning för ändtarmen.

Barnmorska

Prosten föreslog många gånger att man skulle engagera en barnmorska. Sockenstämmorna 1812 och 1813 beslöt att man inte hade råd med detta.. 1834 framlade prostens åter ett förslag att församlingen skulle garantera lön till en barnmorska i socknen. Den sökande, fru Bergström, begärde en fast lön på 1 kappe säd per matlag samt 24 sk för varje kallelse. Församlingen ville fortfarande inte betala utan ansåg att hon skulle få ersättning från dem hon hjälpte och därigenom visa sin kunnighet. Även följande år återkom prostens förslaget men blev åter nedröstad.

Kolera

1831 utgick det kungörelse om att man skulle förbereda sig på en befarad kommande koleraepidemi. Man utsåg 5 personer att hålla sig underrättade om hälsotillståndet i socknen och man beslutade vilka lokaler som skulle användas för de sjuka och vilka vårdare som skulle arbeta där. Men det blev aldrig något utbrott.

1834 kom det ett nytt och allvarligare larm. Det beslutades att man till sjukhus skulle använda 5 olika lokaler runt om i socknen och till vårdare utsågs de kvinnor som bodde i dessa hus. Stämman utsåg också den plats som skulle användas som kolerakyrkogård. Man namngav ett antal personer att arbeta som grävare på kyrkogården. Stämman framhöll också att ingen, enligt Kunglig Förordning, får vägra att vårda de sjuka eller öppna grav åt dem.

Den utsedda Sundhetsnämndens fick till ansvar att anskaffa den utrustning som behövdes, medikamenter, rökingsanstalter, likkistor etc. Förskott skulle erhållas ur kyrkokassan. Inte heller 1834 blev det något utbrott av kolera. Man försökte sälja sin koleramedicin, men det visade sig omöjligt trots att man försökte vid upprepade tillfällen de följande åren.

Betald sjukvård

På sockenstämmorna behandlades ett fåtal ärenden som berörde hälso- och sjukvård. Man skickade några personer till hospitalet i Växjö och man utsåg vårdare åt personer som kunde vara farliga för sig själva och sin omgivning. Man hade också vaccinationsprogram mot koppor, där i allmänhet organisten var ansvarig vaccinatör.

Sockennämnd för hälsofrågor

1843 delgavs församlingarna en förordning som krävde att en sockennämnd skulle inrättas för

- 1) tillsyn av hälsovården
- 2) undersökning om mödrar som av våda förkvävt sina barn
- 3) undersöka ovarsamt uppgörande av eld
- 4) undersöka tjänstefolks olydnad mot sina husbönder
- 5) handha och tillämpa överenskommelser till befordran av allmän ordning och sedlighet.

Prosten skrev ett mycket darrigt och svåräst protokoll, men kunde inte låta bli att skriva fyra sidor med sina anvisningar till nämnden. Dessa var nog delvis annorlunda mot vad som angavs i förordningen. Enligt prostens protokoll 31 dec 1843 ålåg det nämnden bl.a. att:

”vaka öfver hälsotillståndet inom hela denna församling, således söka mota frosseri, och rusgifvande drycker, ty härav tar hälsan en obotlig skada, vid större samlingsställen, der rusdrycker bjudas för penningar, måste denna nämnd höja sin röst och förmana folket hafva Guds bud och öfverhetens lagar för ögonen, komma nyckter och fortgå nyckter, då sker dem lycka och då hvilas Guds välsignelse öfver dem. Sockennämnden skall förmana mödrar väl vårda sina späda barn, som ej kunna vårda sig sjelfva, således, att ej taga dem till sig nattetid, utan stilla deras hunger och sedan att lägga dem från sig i vagga, eller å annat hviloställe. Många klaga i skrifterna, att deras moder lagt handen på deras mun, ska qväft dem vid sin sida och att de sålunda sitt lif mistat hafva.

Sockennämnden skall efterhöra hvad som beslutas på sockenstämman, och då det sker för ordning och regler vid Guds hus, och andra hus, noga se efter att alla lefva efter dessa beslut, således att ingen får med brännvin, eller kaffekoppar inställa sig vid auktioner, der vanligen en yster ungdom samlas, ej att höra klubbans slag, utan stanna vid kaffebordet, som i kroppen har mera brännvin än kaffe, här får sockennämnden icke blunda, utan hålla sig vaken.....

Skall detta ske, så måste sockennämnden sjelfva se ljus och låta sitt ljus lysa för alla, för söner, döttrar och tjenare, att de icke raglande bortgå från auction, och återvända till sorg för både fader och moder.

Nu har jag anvisat huru en sockennämnd har att göra, måtte nu vår valda sockennämnd detta väl fullgöra, då hedra de sig, då hedra de sin församling, då hedra de Gud med sig.”

Skolundervisning

Med sin egen karriär som bakgrund var det förståeligt att prostens försökte stödja undervisningen för barn. Ur ett protokoll 1814 kan man läsa:

”Till inköp af böcker, och undervisnings betalande, åt sådana barn i Församlingen, som egna entingen inga eller alldeles utfattiga föräldrar, men äro måna, att få lära Guds ord, beviljades understöd ur fattigkassan.”

Man kunde också ge understöd till enskilda elever. Ur protokoll 1815:

”Församlingen beviljade offer för studerande ynglingen J. Lindgren från Bogesiö i Ljuders socken, det han får uppbära på 16:e söndagen efter Trinitatis”

Det kunde också löna sig för församlingen att ge sådant understöd. Bland protokollen finns ett gåvobrev från kyrkoherden i Unnaryd Carl Lindeström, som 1781 före avresan till Uppsala ur fattigkassan fått ett bidrag på 18 Rd 12 sk. Banco. Han återbetalade detta genom att skänka 100 Rd till Algutsboda fattigkassa.

På flera sockenstämmor togs beslut om att engagera skollärare. Men villkoren var alltid att lönen skulle betalas av elevernas föräldrar och inte av socknen. I ett protokoll 1825 skriver prostens:

”Då ordföranden upprepat nyttan och nödvändigheten, att förstå Guds ord till bokstaf och mening, hvarförutan ingen rättskaffens vandel är att vänta, samt att grunden till förståndets upplysning och hjertats sanna förbättring måste läggas i späda åren, och dermed ej uppskjutas, tills syndige begärelser i mognare åldern fått taga öfverhanden, gaf han tillkänna, att en skickelig yngling från Nöbbeleds Pastorat, vid namn Magnus Somansson ankommit, med åstundan, att här till Barnalärare blifva antagen, under villkor, att få bo i Östra Sockenstugan, och erhålla ett lass ved från hvarje läsebarn, jämte en skäligen penningebetalning. Och som han eger mycken skickelighet i skrifvande och räknande, utom säker insigt i stafning och renläsning, så biföll församlingen med nöje hans begäran, och kunna derföre de, som åstunda hans handledning för sina barn, sig när som helst hos ordföranden anmäla, att skolan efter jul må taga sin början.”

Det framgår inte av protokollen om skolläraren fick några elever eller hur länge han arbetade. Under många år behandlades ärendet inte alls på sockenstämmorna så man kan förmoda att det inte fanns någon skollärare. Inte förrän 27 nov. 1836 behandlas denna typ av undervisning:

”De ämnen, som i dag framlades till öfverläggning, voro vidare, om ej församlingen kommit i erfarenhet om nödvändigheten att anslå en viss lön, såsom I kappe säd af matlaget från alla hemman, till en blifvande Barnalärare. Härvid upplästes det från consistorio ankomna Cirkulär, deri var omnämt, hurusom hela Stiftets Prästerskap vid sishållna Prästmöte erkänt nyttan af en sådan scholemästare inom hvarje församling. Ordföranden framlade äfven den goda afsigten med allt detta, och visade, huru lite betungande en sådan lön skulle blifva mot den fördel deraf kunde vara att påräkna. Men församlingen tyckte sina redan varande utgifter vara nog dryga, och ville derföre icke ingå, att öka dem med anslag av Barnalärarelön. och trodde det vara så mycket mindre af nöden påkallat, som här finnas flera personer, de där med framgång hittills handlett barnen i läsning både uti bok och utantill.”

Prosten kämpade alltså med att förbättra barnens undervisning, men motarbetades av de snåla bönderna. De ansåg att deras egna barn fick tillräcklig undervisning och ville minsann inte betala för andras undervisning. Men det fanns idealister även i mörkaste Småland vilket följande protokollutdrag från 4 okt 1843 indikerar. Tyvärr antyder det också nivån på utbildningen:

”Det var rörande höra, hurusom vanföra och utgamla pigan Ingerd Gumesdotter, som många år med sin skola varit boende i sockenstugkammaren, undervisat, och väl lärt öfver 500 församlingens barn, mäst fattige, för hvilka hon haft ringa, stundom ingen betalning för sin möda. Och som hon för sina många lärjungar behöfver ett ljusare rum, var hon nu nedflyttad i södra kammaren i fattigstugan, varemot ingen hade att erindra, då 2ne andra fattighjon med henne skola inrymmas. Rummet hålles då alltid vid jämn varme, äfven å helgedagar, och besörjes hon att det är väl städat, och i god ordning.”

Inte ens när Riksdagen hade fattat beslut om att obligatorisk folkskola skulle införas i hela landet, ville sockenstämman acceptera utgifterna. Man ansåg, ungefär som idag, att om riksdagen beslutat något sådant så skulle staten också betala kostnaderna.

Prostens egen undervisningsverksamhet

Ur Karl Jacobssons artikel i Nybro Tidning 1934 kan man läsa:

”Var prosten Molin, Allguréns företrädare en despot, så var Allgurén däremot känd för sin stora eftergivenhet, och en med åren tilltagande blödighet, vilket gjorde att han de senare åren hade svårt för att upprätthålla ordningen i det stora pastoratet och att bibehålla respekten och aktningen för sig och sitt ämbete.”

Av artikeln framgår vidare att den gamle prostens på äldre dagar helst ville undervisa de mindre barnen. Den övriga ungdomen och de gamla fick kaplanen och adjunkten ta hand om. I artikeln berättar en gammal gumma om hur hon som 8-åring på sitt första läsmötesbesök, blev ställd mellan prostens knän och fick låta höra sin färdighet i innanläsning och redogöra för vem som skapat henne:

”O, jag minns det, som det hänt i går, försäkrade gumman - jag kunde visst några bud i lill-katkesen också, som jag fick läsa upp, och för vilken lärdom jag blev särskilt omklappad och berömd av den snälle prostens.”

Artikeln fortsätter:

”Som gammal hade prostens »ett styggt sår i huvudet», som inte ville läka, utan läckte och varade beständigt samt spred omkring sig en elak stank, vilket var nog så obehagligt många gånger. Isynnerhet de yngsta årsklasserna av läsmötesdeltagarna, 8-10-åringarna, som hade att stå mellan prostens knän, medan de förhördes, lär ha varit synnerligen besvärade av den »ona lukten». Att förhöra barnen och den okonfirmerade ungdomen, var annars klockarens arbete.

I det stora pastoratet uppstod till sist på grund av prostens släpphänthet liksom ett andligt mörker, isynnerhet bland ungdomen. En hel del struntade i att lära sig katekesen ordentligt, ja, inte ens lära sig läsa innantill fullständigt. Kunde de bara lill-katkesen och ett huvudstycke i stor-diton, så var det bra, så fick man läsa fram sig.”

Folkskolan

Problemen med Folkskolan i Algutsboda beskrevs av Axel Henriksson i del I av Sockenboken, så det är i denna artikel onödigt att gå in på alla detaljer. Men protokollet från 7 dec 1842 visar på de stora svårigheter som prostens hade att brottas med. Det visar också att han visste att han så småningom skulle få igenom sina önskemål, förr eller senare:

”Kungl. Majestäts nådiga stadga om folkundervisningen i riket av den 18 juni innevarande år såväl som ett från Kungl. Majestät ankommet cirkulärbref till Domkapitlet i Wexiö, af den 15 augusti 1842 blefvo föreläste. Och utredde ordföranden här först innehållet af dessa höga stadgar, visade sedan i många ordalag den outtröttliga och faderliga omsorg för folkets upplysning och det uppväxande släktets allvarliga bildning till lydige och gode medborgare, som ligger i dessa stadgar, framställde derefter möjligheten att efterkomma hvad påbudt var, samt slutligen oundvikligheten, att här draga sig undan.

Efter dessa framställningar, som afhördes med mycken uppmärksamhet, så för att öfvertyga folket om sannfärdigheten i dessa föreställningar, att nemligen de beslut fattade af Rikets vid sista Riksmötet samlade ständer, och blefvit av konuungens egen hand stadfästade, ty blef såväl ofvan nämnda höga stadgar som äfven cirkuläret från början till sitt slut upplästa, under en stillhet och tystnad, som egnar gode och lydige undersåtar, de der gerna göra sin Nådiga Öfverhets vilje.

Då i detta höga ämne af Ordföranden mycket och länge blifvit talat, och fråga väcktes om församlingen önskade inrätta en fast eller eljest flyttbara skolor för sina barns undervisning, antaga 1 eller 2 lärare från skolseminariet i Wexjö, för att föredraga de anbefalldte undervisningssämen. som kunde blifva i en framtid så gagnelige, då därigenom ett nytt ljus skulle tändas i koja och palats och barnen från sin vagga börja bildas till lydnad mot sin öfverhet, mot föräldrar och husbönder, samt till godhets bevisning mot alla menniskor.

Då syntes alla fallit i förlägenhet, huru de här sig borde utlåta, men yttrade efter lite betänketid, att de stycken vari barn skall läras i dessa folkskolor, det fordrar en längre tid än att föräldrar fästade vid jordbruket, kan undvara sina barn, att mycket är sådant som en jordbrukare icke behöfver och aldrig kommer att i sitt stånd draga någon nytta af, och om det än lärdes, så ville det ändå borttappas inom några år, då de trägna jordbruksgöromålen borttaga all tid att läsa vid boken. De fruktade äfven, att några barn torde uppblåsas öfver sina, som de mena, stora kunskaper, vilja föragta de äldre, som ej fått veta hvad de nu veta och det torde ock hända, att flere barn, sedan de några år varit i dessa folkskolor, och blifvit avvanda från trägnare sysslor, vilja, på hvad sätt ska ske, förenas med herre- och ståndspersonsklassen och jordbruket sålunda kommer att mista 1000de-tals omistlige händer.

Några tillade till detta, att kostnaderna blefvo oss för dryga, att bygga skolhus, underhålla en skollärare på föreskrifvna sättet med rum, vedbrand, spannemål och jord till plantering. Och våra barn, att underhålla dem där borta i en aflägsen skola, våra tillgångar tillåta icke detta, vi vilja därföre i Nåder undanbedja oss detta föreslagna och anbefallta uppfostringssätt för våra barn. Vi hafva inom oss flera skolor, der hafva de hittills blifvit troget handledda, tills tiden kommit, att beredas till den heliga nattvarden, och då fått höra sig föreläsas hela vår antagna katekes.

Då ordföranden med allvarsam röst svarade på detta allmogens tal, att det är ej värdigt, att det ej kan blifva gällande, att så vilja draga sig undan all lydnad för ett utgått bud, från landets jäder, som vill sitt folk så innerligen väl, hördes det allmänna svar: Vi hafva en nådig Konung, som ej kan vilja kasta på våra skuldror, bördor dem vi ej förmå till att bära, utan hoppas vi, att vid nästa Riksdag, dessa skarpa undervisningsanstalter, som nu är befallt, vinna en nådig lindring.

Ordföranden, som ej såg sig något vidare häri kunnat uträtta, gick då ifrån ett ämne, som visserligen varat 2 hela timmar, och önskade, att församlingen måtte få komma att ångra sitt fattade beslut i dag."

Församlingen hade ju här helt rätt. Genom utbildning försvann stora delar av den jordbrukande befolkningen, men det finns inte många som beklagar detta idag.

Diskussionen fortsatte under flera år utan att församlingen rubbades från sitt starka motstånd mot Folkskolan. Ärendet var uppe vid två sockenstämmor under 1846 utan att det blev något positivt beslut. Inför det andra sammanträdet 1846 kunde prostens visa att församlingen knappast skulle få några extra utgifter eftersom bidrag skulle lämnas av staten. Prosten hade ett förslag på ledamöter i en Folkskolestyrelse och en instruktion för dess arbete. Men församlingen röstade ner alla sådana förslag med samma argument som tidigare.

Inte förrän 1848, 6 år för sent och efter den gamle prostens död, inrättades allmän folkskola i Algutsboda. Då skulle en enda lärare ambulera mellan rotarna och undervisa ca 900 barn!

Administration och ekonomi

Sockenstämman behandlade också många administrativa ärenden. Varje stämma beslutade om ansvarsfrihet för dem som skötte räkenskaperna. Vid flera tillfällen föreslogs att revisorer skulle utses för granskning av räkenskaperna, men det avslogs med motiveringen att *"kassorna sköts samvetsgrant av hedervärda personer"*. Till slut accepterade man att en revisor granskade räkenskaperna.

Varje års mantals- och skattskrivningslängd skulle godkännas av sockenstämman. Det var då oftast prosten som studerade längden och föreslog vilka invändningar som eventuellt skulle göras. Man var t.ex. mycket restriktiv med att tillåta inflyttning till socknen av personer som kunde bli framtida fattigvårdsfall. Diskussionerna påminner om dagens debatt om invandring med flyktingar, anknytningsfall och arbetskraftsinvandring.

Under åren inrättades allt fler nämnder och kommittéer, som skulle avlasta sockenstämman från återkommande ärenden. Sedan tidigare fanns det några kommittéer, bl.a. för sockenhushållning. Prostens förslag till fattigvårdskommitté avslogs men han lyckades 1833 inrätta en byggnadskommitté med ingenjör Lönegren som ordförande. Därefter försvann från sockenstämman ärenden om insatser för kyrka och prästgård. Prosten skrev vid flera tillfällen "Project", d.v.s. arbetsbeskrivningar för dessa kommittéer eller nämnder.

1838 fick prosten kritik av biskop Tegnér för ett av oförstånd utfärdat prästbetyg. Prosten skriver då med sina målande formuleringar till Tegnér: *"Jag har intet med uppsåt felat och trodde mig ej felat, och får dock föreställningar som vore jag bland de störste brottslingar. Gud hjälpe mig att kunna uthärda bekymret, men sedan det kom, har sömn vikit från mig om natten, och svedan i mitt bröst arbetar om dagen mot sjuksängen"*

Twist om fosterbarn

Vid sockenstämma 23 feb 1842 då prosten var ordförande men någon annan skrev protokollet beslutades om fosterhem för en moderlös 2-åring. Ärendet har vissa likheter med nutida ärenden!

"Till uppfostran för ett år överlämnades aflidna Enkan Catharinas barn, sonen Hindrich Albrecht å Askaremålas egor, som ännu icke fyllt 2 år, åt skraddaren Jonas Svensson å Rörshults egor, mot en betalning af 30 Rd årligen, för hvars uppbärande delning sålunda skulle ske, att, 4 sk utgå från hvarje matlag inom hela pastoratet, och hafva åldermän att dem uppbära, och hos nämndeman Peter Jonasson i Mattamåla redovisa, hvarefter han, till dessa fosterföräldrar öfverlämnar månatligen 2 Rd 24 sk."

Vid en extrainkallad sockenstämma 11 dagar senare togs ärendet upp på nytt. När skraddaren skulle hämta sitt fosterbarn enligt beslut på förra stämman, vägrade nämligen det par som hade honom boende hos sig, att överlämna barnet. De hävdade släktskap och ville i fortsättningen själva ta hand om barnet och erhålla den beslutade fosterlönen. Prosten refererar det tidigare beslutet och församlingen uttalar sig enligt följande:

"Att så med halsstarrighet sätta sig emot en hel församlings beslut, kunde icke utan förekomma alla mer än vågsamt, äfvensom att det alldeles icke borde vinna framgång, då deraf skulle följa, att ett beslut i en Backstuga är mera gällande än det som fattas af en hel församling på en Sockenstämma."

Församlingen ifrågasatte om man över huvud taget skulle betala någon ersättning för detta barn, varvid prosten klargjorde: *"att det omöjligen låter sig göra efter nu gällande fattig försörjnings Lagar, dels emedan barnets moder aldrig bodt utom denna församling, dels emedan modrens fader Jonas Pehrsson både varit ägare af hemman här i Mattamåla, och äfven arrenderat 3/8-tingar i norra Åby, under hvilken tid han måst deltaga i alla utgifter för de fattigas försörjning här. Härtill kommer att alla som äro boende i den delen af detta Pastorat som kallas Moshults fjerding, dit äfven Askaremåla hörer, bidragit med säd, ved och arbete till fattigstugan och andra utgifter, och hvaraf solklart följer, att alla fattiga, äldre och yngre, till och med spädate barn, vid påkommande behof, måste vårdas af hela detta pastorat, och så har*

äfven tillgått ifrån urminnes tider.”

Församlingen beslutade att det tidigare beslutet skulle bestå och protokollet avslutas med:
” barnet skulle med morgondagen afhämtas af dess antagne fosterföräldrar i Rörshult och förväntade man sig att de såsom sjelfve barnlöse skulle träda i ömsinta föräldrars ställe och vårda det, som vore det dem gifvet af Lifvets Herre, besinnandes att de åtaga sig inför Gud ett drygt ansvar huru detta menlösa barn erhåller både föda, klädsel och skötsel.”

Förlikningsdomstol

Alltför många tvister drogs inför ting eller domstol, vilket föranledde prosten att 16 maj 1838 föreslå att man inrättade en förlikningsdomstol: *”Det är sorgligt förnimma, hurusom medborgare, sockenmän, anhörige, och gårdboer ofta manar hvarandra till domstol för högst obetydlig, eller ingen liden skada, af hat, hämd och ondska. Och sålunda försätta till domstolen sina dagar, sina penningar, och sitt sinnes förnöjelse, utan den ringaste fördel.”*

En förlikningsdomstol inrättades med ordförande (ing. Lönegren) och två ledamöter (nämndeman Jonas Olsson och kyrkovärden Johannes Gustafsson). Enligt protokollet skulle den arbeta enligt följande:

1. Alla som ämnar gå till domstol måste inställa sig för förlikning ca 14 dagar före varje ting
2. Förlikningsdomstolen skall efter vittnesförhör söka förlikning mellan parterna
3. Om förlikningen misslyckas skall domstolen skriva ett utlåtande som framförs vid tinget.

Protokollet avslutas med:

”Man väntar af denna domstol mycket godt, men allt godt kommer ifrån Gud; måtte Gud vara sjelf vid denna lilla rätt och der sammanknyta alla menniskor i ett nära kärleksband, som ej brister, förrän det hjerta brister, som herren Gud oss redan i moderlifvet gifvet. Vi äro ej kallade till strid, utan frid, ej att med rättegångar utarma hvarandra utan att bereda lycka och välsignelse för hvarandra.”

Nykterhetskamp

Som bakgrund till prostens tilltagande kamp mot onykterhet kan det vara lämpligt att citera delar av hans protokoll från ett av kyrkorådets ärenden angående onykterhet: Protokollet är från 1829. Efternamn och bostadsort har av integritetsskäl ändå tagits bort.

”Anledningen till denna sammankomst var det oskickeliga väsende, hemansegaren Peter, flere år fört, både uti sitt hus, med öfverflödigt bränvinnsupande och derunder trätor och hårdheter mot sin hustru och andra, och äfven utom detsamma på resor åt Städer och byar, då han alltjämt velat vara rusig, och således ej med sin egendom kunnat hushålla, som en förståndig hufvader bör.

Detta hans ovisa sätt till att lefva har värkat derhän, att ordföranden på begäran af hans hustru, Lena, för flera år sedan, hos Vållofliga Härads Rätten i Lenhofda anmält förhållandet, med begäran om förmyndare för denna misshushållare, och hvartil nämnda Rätt, genom Utslag gifvit ett välgrundat bifall, som dock aldrig blefvit efterkommit ur det skäl, att mannen hotat sin hustru med förlust af lifvet den dag, ett sådant utslag offentligligen blefve kungjort och efterkommit.

Och som ordföranden många resor, dels hos sig sjelf, dels i makarnas hus, sökt, än med faderliga förmaningar, än med stränga hotelser ur gudomlig och verldslig lag, alltsedan deras ankomst till församlingen 1823, föra Peter till nykterhet, fridsamt och hushållsaktigt lif, fått dervid alltid goda löften om hörsamhet, som dock alla blefvit brutne, hade han nu kallat båda makarna, att höras öfver deras sammanlefnad, och dessutom hans gårdboer och sexman i Roten att vittna om deras förhållande så långt de kände.

Ordföranden framkallade nu denne öfverklagande och olyckliga mannen, som, af liderlighet, syntes alldeles utmärslad, och nu utan krafter, ej kunde visa Kyrkorådet den aktning, att stående besvara frågor, utan måste tillstånd lemnas honom, att sittande svara för sin förda vandel.

Vid frågan om Peter bekände sig lefvat illa i sitt hus, öfverlastat sig med starka drycker, kifvat och slagit sin hustru, och hotat henne med döden, medgaf han allt utom sista tillmålet, sägande sig ej kunna komma ihåg, att han gått till den ytterlighet, att någonsin försökt taga lifvet af henne, eller med dess förlust undsagt henne.

Hustrun Lena framträder med en flod af tårar från sitt öga, beklagande sig någonsin blefvit förenad med denne man, som numera aldrig vill vara nyckter, natt eller dag, utan törstar och trår efter brännvin, och, så länge det finns i huset, tvingar henne, att framtaga det, och att han, kommande från resor, när som helst, vanligen kommer hem sådan, att han knappt kan stå på sina fötter, eller öppna sitt öga. Hon jämrar sig, att han ej vill arbeta, men skingrar deras egodelar, träter och kifvar, då hon sätter sig emot honom, hvarunder hon ofta blefvit slagen med handen, och hotad, att hon aldrig skulle lefva öfver den dagen, då hon lät uppläsa i Kyrkan Härads Rättens Utslag om Förmynderskap för honom.

Alle kallade vittnen förenade sig i den berättelse, att Peter förer en högst liderlig lefnad hvar han är, att han öfvar dryckenskap i huset så länge dertill finns, eller anskaffas kan en droppe, hela 8 dagar och derutöfver, hvarefter han blir sängliggande lika lång tid, förebärande sig fallit i sjukdom, och således vore att förlåta. Han kifver äfven i huset med alla, som sätta sig emot hans syndiga uppförande.

På den väg Peter nu går, kan hans hus icke länge ega bestånd, han gifver sine barn ett otäckt efterdöme, och Kyrkorådet sökte öppna hans ögon, under föreställningar, huru illa han gör mot sig sjelf, och emot de sina, samt i hvad ett stort ansvar han stannar inför den Rättfärdige Guden, då han så illa använder sin tid, förstör sin hälsa, och kastar sig i grafven i lifvets halfva dagar. Och fick hustrun allvarsam tillsägelse, att med vänlighet bemöta sin man, med all foglighet söka rätta honom. Och som Peter lofvade allvarlig bättring, så ville Kyrkorådet för denna gång, icke med mera stränghet förfara med honom, men skulle han icke hålla detta löfte, då har han att vänta, till annan vederbörlig domstol varda kallad, för att mottaga det kraf, som med lagar och författningar öfverensstämmande är.”

För att ytterligare beskriva problemet med onykterhet citeras prostens protokoll från sockenstämman 7 dec. 1825 angående supande i fattigstugorna:

”Icke utan oro och ledsnad blef inberättat, hurusom ovise menniskor, de der akta blott på köttslig vällust tillhör, oagtat hela församlingens gifna förbud, ej mindre i sockenstugorne, än fattigstugan, framtaga sina bränvinskärl å helgedagarne, och dem, till trots mot Gud och öfverheten tömma. De, som äro tillsatte att mot detta oskick hafva uppsyn, beklagade, att ingen vill lyda dem, hvadän då till att göra, låta det onda så blifva rådande, och taga öfverhand, det ansågs högst vådeligt. All slags synd kallar Guds vrede, onåd och straff öfver ett folk, och hvarenda gudfruktig själ sucken vid åtanken, att Herrens hämndedag måtte vara för handen.

Finge Guds ande öppna oss ögonen, råda i hjertat, och göra oss till ringa kreatur i Christo Jesu, då skulle hvarenda själ efter slutad Gudstjenst i helgedomen, skynda till sitt hem, att der börja en ny Gudstjenst inför Herran. Emedlertid åtvarnas alla, att ej fördrista sig, vid den utsatta pligten I Rd banco, å helgedagen i ofvan nemnda rum förtära starka drycker, och väntar man, att desse antagne tillsyningsmän med stränghet sköta sitt kall och befordra alla förbrytelser till välförtjent bestraffning.”

Prosten och hans son hade många kontakter med Peter Wieselgren som från 1833 var kyrkoherde i norra Skåne och som där etablerat Westerstads nykterhetsförening 1835. Nykterhetskampanjen i Algutsboda blev allt starkare. Sommaren 1838 hölls ett stort nykterhetsmöte i Algutsboda med bl.a. 14 deltagande präster och med Peter Wieselgren som huvudtalare. Nykterhetsföreningen fick då över 500 medlemmar. Vid en stämma 1838 lyckades prostens få igenom en omröstning som innebar att majoriteten beslutade att starka drycker skulle vara förbjudna vid kyrkan:

”Allmaktens Gud framkallar intet lika stort ljus för alla tider, icke heller lika stort för alla folk, men när ljuset kommer, då vill Gud icke, att vi skola blunda, utan med öppna ögon se hurudant der är. Sjelf såg Gud vid tingens början ljuset, och fann det godt, vi böra då, som nu fått ett ljus, det våre fäder icke hafvit, se på det uppgående ljuset, och finna, att det är ganska godt. Och den der handlar annorlunda, han sätter sig emot Gud, och huru skulle det lyckas honom!

Nu har Gud satt ljuset på ljusastaken, att starka drycker äro skadlige och böra bortläggas. Ordföranden framställde derföre, om ej tiden nu vore inne, att bortlägga starka drycker, och i synnerhet vid herrans hus, och som meningarna här syntes delade, emellan dem som jakade och nekade detta, ty framtogs en räkningslängd, och alla fick fritt yttra sin mening, och befanns utgången sådan, att de som yrkade afstående af starka drycker vid kyrkan voro 8 1/12 dels röster, och de som yrkade fortfarande dermed utgjorde 7 2/3 dels röster. Den eftertänksamme gladdede sig i sitt hjerta, att Guds finger så styrde denna omröstning. Det stora oskick, som i 100-tals år, här vid kyrkan varit, då 100-tals ynglingar rusige gått bort från herrans hus, och oräknelige föräldrar gifvit sina barn ett syndigt efterdöme, fick med detta beslut taga afsked. Och man väntar att alla, husbönder och tjänare, rika och fattiga, skola välsigna detta beslut, troget följa, och på sin kyrkoväg, hemma i sitt hus, och vid herrans hus, välsigna det.”

Detta beslut och andra nykterhetssträvanden i Algutsboda refererades i Wexiö Tidning 1838: *”Från Algutsboda och nästgränsande församling i Uppvidinge härad erhålles hugnade tidningar. Pastor Hr. Prosten Allgurén har i sitt 70:de levnadsår, jämte sin för nykterhetsaken verksamme son och medhjälpare i Embetet, gjort försakelse av sin lilla aptit sup och offentligt av- och bannlyst brännvinet från sitt bord och sitt hus, der det icke mera i hans tid utdelas. Brännvinspannan i prästgården låter han icke längre sjuda det för statskroppen såväl som för den enskilde förstörande giftet. Nykterhetssteget är där taget och tages ej någonsin tillbaka. Med en särdeles livlighet och värma omfattar denne åldrige själasörjare varje tillfälle att för sina åhörare avmåla brännvinets skadlighet i alla riktningar.*

I den aktninggörande sonen Mag:r C. Allgurén saknar han icke heller en flitig agent för den goda saken. En inbjudning gjordes för någon tid sedan till nykterhetsförening, som inom få veckor redan räknar 250 medlemmar av äldre och yngre över 15 år.”

Det finns mycket mera att tillägga om prostens omfattande kampanj för nykterhet. Detta har bl.a. beskrivits Algutsboda sockenbok.

Sonen Carl Wilhelm bedrev en omfattande brevväxling med Peter Wieselgren. Det var dessa två som planerade och genomförde de massmöten och predikningar som drev nykterhetsrörelsen i Algutsboda och angränsande församlingar. De distribuerade också Wieselgrens böcker. Men 1840, när kampen hade pågått intensivt under 3 år, orkade inte Carl Wilhelm mera. Han förföll till dryckenskap och reste sig inte förrän 1843. Under tiden hade han ådragit sig stora skulder för behandling och vistelser vid hälsobrunnar. Detta var naturligtvis ett stort problem för prostens som var en bland flera som lånade ut pengar till honom.

Prosten som bonde

Prosten var alltså under närmare 40 år ansvarig för driften av prästgården och dess ägor. Det märks här att han var uppvuxen i en bondefamilj. Han var angelägen om att hela tiden förbättra hus och marker. Han hade också sin rapport ”Uppgifter från Allgutsboda” kommentarer till sina företrädares skötsel av prästgården.

Om prostens Dryssén skriver han: *”Han hade mycken beläsenhet, var rogad af, och mäst något hemmastad i Latin, och Ebraiska Språket, ville hälst hålla vid Boken, och skötte föga sin djurhållning.”*

Han uppskattade bättre prostens Molins insatser för prästgården. I ovanstående avsnitt om orgeln har redan citerats: *”Förbättrade mycket åkerjorden, upptog en åkerlycka, derå han mäst med egna händer uppbrött flere 100de lass stener.”*

Han förde årliga noteringar över de förbättringsarbeten som genomfördes under hans tid i prästgården. Här blandas stort med smått, men man kan se att han utökade odlingsmarken genom att låta röja sten och dränera. Detta arbete utfördes dels av de dagsverkare som ingick i hans tionde, men många arbeten betalade han ur egen kassa med i genomsnitt 50 Rdr per år. Av noteringarna märks hur nöjd han var att kunna förbättra marken.

Han berömdes som flitig odlare i Hushållningssällskapets handlingar 1820-1826.

Biskop Esaias Tegnér

Under de sista 20 åren av prostens tjänstetid var Esaias Tegnér biskop i Växjö och således närmaste chef. Man kan ana att det var två olika personligheter som då möttes. Prosten var född i Småland där han hade släkt och vänner. Han var innerligt gudfruktig och ansåg att man skulle arbeta och göra sin plikt samt avstå från nöjen och förlustelser. Biskop Tegnér hade växt upp i Lund och umgicks i litterära kretsar. Han blev biskop för att detta gav status och pengar. Han var kanske inte riktigt så from som prästyrket egentligen förutsatte, men efter utnämningen till biskop läste han extra teologi och ansträngde sig för att höja kyrkornas och prästernas status.

När Tegnér började som biskop vill han ersätta tiondet med betalning i reda pengar som beräknades vid årets markegång. Detta var uppe vid flera sockenstämmor men accepterades av ytterst få bönder i Algutsboda. Förmodligen gällde samma sak i övriga pastorat. Tegnér ville också ersätta alla gamla kyrkor med moderna nybyggen. Men Algutsboda klarade sig eftersom kyrkan var relativt nybyggd.

Sven Allgurén hade många andra kontakter med sin biskop. I ett brev från 1838 ger han uttryck för hur förorättad han känner sig över den skrapa han erhållit för ett av oförstånd utfärdat prästbetyg: *"Jag har intet med uppsåt felat och trodde mig ej felat, och får dock föreställningar som vore jag bland de störste brottslingar. Gud hjälpe mig att kunna uthärda bekymret, men sedan det kom, har sömn vikit från mig om natten, och svedan i mitt bröst arbetar om dagen åt sjuksängen."*

Samarbetet med biskopen kan ha varit problematiskt på grund av dennes inställning till smålänningar. Under en av sina depressionsperioder skrev Tegnér t.ex. följande rader till sin svåger Myhrman: *"Här hatar jag landet och föraktar folket, ett sniket, trolöst och ärolöst släkte som är för snålt att vara glatt och för fattigt att vara ärligt. Småland är Nordens fattighus med alla de lyten som vanligtvis åtfölja ett ytterligt armod: snikenhet, avundsjuka, förtal, en småsinthet varom du ej kan göra dig begrepp, en falskhet som är sitt eget ändamål. Men också har jag dragit mig så mycket undan som min belägenhet och ställning möjligtvis kunna medgiva; och i det hela kan landet vara gott nog - att dö uti."*

Prosten avsäger sig fattigvården

Prosten ställde hårda krav på de nästan friska och arbetslösa, medan han värnade om barn och sjuka. Han fördömde dem som gav allmosor till de lata och arbetskygga. Men det var ett slitsamt arbete att dela ut fattigstödet och att avgöra vilka som skulle komma i åtnjutande av detta. Vid en sockenstämma 1833 begärde prosten att han skulle ersättas, men utan resultat. Vid allmänna sockenstämma 15 maj 1839 vädjade han på nytt till församlingen att han skulle slippa ansvaret för fattigvården:

” Ordföranden upprepade med rörelse, hurusom vid hans hus, vid honom sjelf, och hans maka i 29 år varit hela hushållsomsorgen för det fattiga folket, och önskade nu derifrån blifva löste, samt uppläste Project till en fattigdirektion, bad församlingen välja en af ståndspersonerna som ordförande deri samt 3 af allmogen till ledamöter. Men denna omsorg ville icke en enda åtaga sig, att helt och hållet förestå hushållningen för de många fattige, att sörja för fattiga barns uppfostran, köpa bröd och utdela det, se till att alla hafva nog, och ingen lider brist på föda och kläder. Och då ingen annan utväg här kunde upptäckas, lofvade ordföranden i denna omsorg fortfara, då väcktarhustrun Stina går honom tillhanda i allt hvad hon förstår. Ordföranden tröstade sig af Herrans ord: När vi gör godt, låt oss icke ledas vid, ty vi skola i sinom tid uppstånda utan återvändo.”

Prosten hade redan skrivit en arbetsbeskrivning för sin föreslagna fattigdirektion. Men det blev alltså avslag. Efter ytterligare 4 år, 5 okt 1844, då han var 76 år, tilläts prostens äntligen att avgå som ansvarig för både kyrkokassan och fattigvården:

”Att bära denna omsorg för de fattige har ordföranden länge varit utledsen vid, och begärt två sockenstämmor, att en annan må få träda i hans ställe, men hittills låtit öfvertala sig qvarstå, nu voro hans år för många, han yrkade derföre enträget, att församlingen ville nu utse både en fattig- och kyrkoföreståndare, som komma i varm anda och hafva ansvar för kyrkans och fattigkassans egendom, och hade ordföranden författat Instruction för båda dessa föreståndare.....”

”Till kyrko- och fattigkassans föreståndare valdes Rusthållare Magnus Johansson i Östra Berget, och Magnus Israelsson i Allgutsboda, som skola innehafva denna omsorg i två hela år, från nästa nyårsdag, och erhålla betalning för tidsspillan och omkostnader efter billig räkning, vilken räkning vid maj månads sockenstämma årligen granskas. Då dessa 2 år gått till ända, då väljas andra tvänne, eller och behållas desse om de önska blifva qvar vid detta uppdrag....”

Sedan följde i protokollet en Instruktion för fattigföreståndare. Den var inte skriven av prostens, men allt tyder på att han har dikterat den utifrån den arbetsbeskrivning som skrevs 4 år tidigare. Man kan här utläsa vilket påfrestande arbete prostens ägnat sig åt under de 33 åren. Instruktionen återges här i förkortad version för de punkter som ej är ordagrant citerade):

1. Författa alla kungörelser rörande församlingens fattiga och få dem godkända av Pastor
2. Indriva säd och potatis samt kontrollera kvaliteten
3. Dela ut säden till de behövande
4. Förteckna dem som tigger så att deras kvarlåtenskap tillfaller fattigkassan
5. Anskaffa föda, säng- och gångkläder till behövande
6. Tillse att de fattigas barn får undervisning i Guds ord, sedlighet, nit och arbete
7. Begravning
”Den fattige vid sin bortgång bör aldrig utkastas som en vissnad gren eller ett fallet löf att trampas af hvarje fot, utan har föreståndaren att besörja om tacksägelse efter den döda, om svepning, om likkista, om ringning, om graföppning, men får ej tänka på någon tractering vid deras begrafning, ty hvem följer icke gerna en död som de aldrig följa mer”
8. Anskaffa ved till fattigstugan och övre sockenstugan
9. Bevaka de fattigas lagliga rätt vid domstol
10. Föra bok över tillgångar och skulder, driva in fordringar samt redovisa varje 1 maj till Pastor
11. Underhåll av fattigas tillhörigheter
”Ingenting är varaktigt här på jorden det slites, det förfaller och måste på mångahanda sätt repareras och har föreståndaren att noga vaka deröfver att hvad de fattiga tillhör, då så tarfvas, blir lagadt och reparerat.”
12. Antaga en sköterska
”Bland de fattiga här vid kyrkan införlifvas vanligen sådana som ej veta, ej förstå sitt eget bästa eller ej uträtta der till hafva nog krafter. Föreståndaren måste derföre tillse att en trogen och pålitlig sköterska alltid finnes i fattigstugan som har de fattigas matlagning deras kläder å annat hvad dem angår om händer.”

13. Besöka fattigstugan och inspektera hälsotillståndet.
”Strid och ondskas, hat och afvund äro de örter som trifvas på alla orter. I fattigstugan der tyckas de trifvas bäst. Föreståndaren skall derföre en å två gånger hvarje vecka ingå der och efterfråga hvars och ens tillstånd och bilägga uppkomna tvister, så att frid och enighet må der vara rådande.”
14. Bevaka leveranserna av ved (4 lass per helt hemman), se till att den hugges och fördelas på rummen.
15. Visa ömhet då sjukdom och plågor hemsöker en fattig.

Med tanke på de problem som uppstod senare kan man konstatera att instruktionen inte innehöll några regler för hur man skulle placera kassans tillgångar och hur man skulle balansera risk mot avkastning. Sådana tankegångar fanns inte på den tiden.

Vid nästa stämma 5 jan 1845 vägrade de nya föreståndarna att ta ansvar för flera lån som hade givits ur kassorna trots att alla verkade ha goda borgensmän. Protokollet från denna stämma har inte skrivits av prosten, men kan vara dikterat av honom. Det är intressant eftersom det är utformat så att det visar det rätta i prostens åsikter. Dessutom verkar protokollet förutse kommande problem:

- §1 *”Redan den 15 October förledna året, hade församlingen på allmän Sockenstämma walt och antagit 2ne Kyrko och fattigkasse föreståndare, nemligen Rusthållarna Magnus Johansson i Östra Berget och Magnus Israelsson i Algutsboda, för hvilka en Instruction, som innefattade allt hvad desse Föreståndare hade, att i sitt förtroende iakttaga, blefvit uppläsen, gillad och till alla delar godkänd vid samma Sockenstämma. Det då hållna Protokollet jemte sjelfva Instructionen blef justeradt den 19 samma månad, och samma dag offentligen uppläst utan den ringaste anmärkning, utan tvärtom hördes flera yttra sig att allt var gjort till församlingens förmån och borde efterlefas,”*
- §2 *”De första åligganden som innefattades i besagda Instruction voro: det ena att emottaga alla kyrkans och fattig Kassans Skuldsedlar, mot 2ne vederhäftige Borgensmän för föreståndarne, då nemligen Låntagarna sjelfve eller åtminstone deras Borgensmän woro vederhäftiga för lånet och vida deröfver. Den andra skyldigheten var att det ålåg föreståndarna inom ett år indrifva så mycket af Kyrkan utestående Capitaler, att skulden till Herr Härads Prosten Sandberg i Madesjö måste vara gottgjorda.”*
- §3 *”Oaktat församlingen sålunda hade visligen beslutat skola ske, mötte dock den oväntade händelsen, att bland de många Kyrko och Fattig Kassans skuldsedlar, som i Ordförandens rum erbödos till emottagande af föreståndarna, desse dock vägrade att både emottaga och indrifva fordringarna innom den utsatta tiden, ehuru utom gode Låntagare äfven ännu säkrare Borgensmän voro tecknade å Skuldsedlarne, såsom Peter Persson i Hägerås, Johannes Svensson i Dufvemåla, Gustaf Johansson i Högahult och Herr Sergeant Rydstedt i Askaremåla.”*
- §4 *”Hvarje upplyst man kan se det orimliga och olagliga i denna vägran, och kände nog Ordföranden att den omöjliga borde kunna gillas vid någon Domstol, och hvarföre Socknestämman häröfver i dag icke kunnat behöft hållas, men som en Själasörjare bör göra alla möjliga försök till rättelse för sina åhörare, så hade han anmodat Folket från Predikstolen att efter Gudstjenstens slut framträda i Choret i dag, för att låta föreningen yttra sig om dessa föreståndare borde fullgöra sitt åtagande efter Instruction, eller den skulle vara utan all kraft och verkan.”*
- §5 *”Över det kungjorda ämnet blev ett tämmeligen långt samtal som dock slutade dermed, att föreståndarne måste fullgöra hvad de sig åtagit, och följa Instructionen, tills den i Laglig väg kan undergå någon förändring.”*
- §6 *”Föreståndaren Magnus Johansson i Östra Berget begärte att det måtte intagas i Protocollet, att hans yttrande har varit och är att emottaga skuldsedlar efter behag, samt att Instructionen bör ändras. Då han således ej stod att bevekas till att emottaga Skuldsedlarna utlät sig Ordföranden: Nu bjuder jag dem och kommer föreståndaren att ansvara för den förlust Kyrkan lider om ej all upplupen ränta af honom indrifves till slutet af nästa April månad. Derefter upplöste Ordföranden Socknestämman och”*

Vid justering av protokollet 6 jan hade prosten delvis ångrat sig:

"Vid justeringen åtog sig Prosten att emottaga och indrifva fordringarna för de Kyrkans och Fattigkassans skuldsedlar, som de valda Förståndarna nu icke ville till indrifning mottaga – och dem framdeles redovisa i laga ordning."

Prosten lovade alltså att se till att lånen blev återbetalda. Men de kommande åren gav dåliga skördar och bönderna hade svårt att betala. Detta gav ett rättsligt efterspel som beskrivs i senare avsnitt.

Efterträdarna försökte omorganisera fattigvården så att varje rote skulle ta hand om sina egna fattiga. Det fanns 23 rotar inom Algutsboda vilket innebar att där bara bodde knappt 200 personer i genomsnitt per rote. Om det då uppstod problem för en eller två familjer blev det mer än vad grannarna ansåg sig klara av. Det blev ständiga tvister om ansvarsgränser och många besvärsskrivelser till Höga Vederbörande. Enligt gällande lagstiftning var det nämligen församlingen och inte de enskilda rotarna som hade ansvar för fattigvården. Många fattiga hamnade på mellanhand och man kan anta att den empatiske prostens hade svårt att låta bli att hjälpa de verkligt behövande.

Genom 1847 års statliga fattigvårdsförordning fastslogs att det skall bildas en fattigvårdsstyrelse i varje socken. Prosten hade alltså sett till att det fanns grunderna för en sådan även om den började sin verksamhet med stora problem.

"Uppgifter från Algutsboda"

Peter Wieselgren skrev 1843 till prästerskapet i Växjö stift och önskade en del uppgifter till sin planerade bok om Småland, som skulle bli en nyare utgåva av *"Historisk beskrivning av Småland"* utgiven 1770 av C. Rogberg och C. Ruda: Det dröjde ca ½ år innan Sven Allgurén svarade i form av ett 16 sidor långt brev, där han med darrig stil beskriver sig själv, sina företrädare, medhjälpare och situationen i Algutsboda under sin tid. Delar av denna text bearbetades av Peter Wieselgren och infördes i hans *"Ny Smålands beskrivning inskränkt till Wexjö stift"* utgiven 1844-1846.

En del av innehållet i prostens brev har citerats tidigare i denna artikel. Som helhet ger brevet vänliga omdömen om kollegorna. De problem som onekligen fanns nämns inte. Däremot framgår att nästan alla utnämningar överklagades och gick till "Rättegång" där Kungl majt. fick avgöra utnämningarna.

Handwritten text in cursive script, likely a sample of the pastor's handwriting from 1844. The text is written on aged paper and is somewhat faded and difficult to read due to the cursive style. It appears to be a letter or a document related to the historical context provided in the text.

Exempel på prostens handstil 1844

Bland lite udda upplysningar som delvis efterfrågats av Wieselgren kan citeras:

”Resor till Blåkulla omtalas väl, såsom de det förr varit gängse, men sådant tros nu icke vara möjligt; men å Resedagen onsdagen i Dömelveckan lossas här några skott, ej för att skrämma troll, eller hedra de resande, utan blott, att följa en gammal sed.”

”Flintstener hafva både funnits, och finnas ännu, men ej till någon mängd. Det vet ingen här omtala, att koppar- eller järnvapen eller urnor under grafning i denna socken blefvit fundna, men väl benrangel rätt ofta då graf öppnas för aflidna.”

”För närvarande är folkmängden här 4100, och skulle visst vara vida större om ej så många tjenare af båda könen utflyttade i synnerhet åt Madesjö socken och längre ner mot hafvet.”

”Giftermålen bestämmas vanligen så, att första lysningen till ett ägtenskap kungöres då Ny ingår, efter de gamlas sedvana, och tros denna tid medföra sådan fördel, att ingen vill gerna låta lysa för sig i Nedan.” (Ny och Nedan gäller månen):

I inledningen av denna artikel har citerats vad prosten skrev om sin uppväxt i den lilla lågbondstugan. Den texten kom med i Wieselgrens bok där den lästes av Vilhelm Moberg. Han använde sedan texten i *”Utvandrarna”* när han beskrev den intolerante, dömande prosten Brusander:

”Brusander var son av en bonde, som i en liten stuga med två fönster hade uppfött och uppfostat 18 barn. Han var själv det adertonde barnet; vid hans födelse dog modern. Han var alltså själv utgången från den allmoge, som utgjorde hans församling. Utan penninghjälp av den fattige fadern, som knappt förmådde ge honom matsäck under skolgången i Växjö, hade han som yngling under stora försakelser utbildat sig för det prästerliga kall, som han redan i barnaåren kände sig bestämd för.”

Moberg tillåter sig alltså med författarens rätt att ”förbättra” texten. Sven var inte 18:e barnet, modern dog inte när han föddes och ingenstans i den tidens dokument finns det en antydning om att han kom i konflikt med folket och dess önskan om egna religiösa sammankomster.

När prosten med stolthet beskriver de nyodlingar och andra förbättringar som skett under hans tid så avslutar han med: *”Ack kunde de bortgångne bönderna nu komma att bese sina hemman, skulle de visst icke igenkänna dem.”*

Denna kommentar gäller även idag. Men kanske med omvända tecken. De gamla strävsamma bönderna skulle nog lida om de såg att skogen kommit tillbaka så att stenmurarna döljs av träd. De skulle också förfasas över att det diskuteras att inplantera nya odjur.

Prostens dör och går i konkurs

Sven Allgurén var kyrkoherde till sin död 25 mars 1847 och arbetade alltså ända till slutet. Hans sista sockenstämma avhölls bara 7 veckor före hans död. Församlingens komminister Theodor Sjöstrand var 10 år äldre och arbetade också tills han dog bara ett halvår före prostens, 88 år gammal. Det var alltså två skröpliga präster som på slutet ledde den stora församlingen. Men de hade hjälpprästen Carl Allgurén som stöd. Samma dag som Sven dog avhölls en sockenstämma under ledning av hans son Carl. Men i det protokollet ges ingen antydning om att prostens skulle vara sjuk eller död. Inte heller i kommande protokoll ges någon förklaring till varför han har ersatts av sin son.

I sorgbrevet heter det: *”Tillkännagifves att prostens och Kyrkoherdens vid Allgutsboda församling, Theologie Candidaten, Magister Sven Allgurén stilla afled i Allgutsboda Prestgård den 25 mars 1847 uti en ålder af 78 år, 6 månader och 25 dagar, sörjd och saknad af maka, sex barn och 20 barnbarn.”*

Det var svårt för en präst att sluta arbeta för då blev han ju av med sin bostad och sina inkomster. Han måste ha en hel del pengar för att kunna skaffa ny bostad. När man sedan läser bouppteckningen efter prostens ser man att han inte hade någon annan möjlighet än att stanna kvar i sin tjänst till sista andetag. Hans skulder var flera 1.000 Rd större än hans tillgångar.

Tillgångarna var lösöre och djur i prästgården samt gården Siggegärde som hans sonhustru brukade. Dessutom hade boet s.k. osäkra fordringar bl.a. på sönerna Carl Wilhelm (1600 Rd) och Albrecht (463 Rd.) samt diverse smålån till fattiga i församlingen.

Skulderna var till över 40 långgivare och leverantörer i bygden. En bonde hade lånat prostens 900 Rd, handlaren hade fordringar på 676 Rd. Men det fanns inga lån från kyrko- eller fattigkassorna.

Det var en stor överraskning för alla att prostens hade så stora skulder. Änkan och barnen tvingades därför ansöka om urarva konkurs, vilket innebar att hela boet överläts på borgenärerna varvid arvingarna inte behövde betala boets kvarstående skulder. Detta medförde naturligtvis stor turbulens bland fordringsägarna. Man försökte få sina fordringar prioriterade och ifrågasatte andras rätt. Dessutom försökte socknens representanter för Kyrko- och Fattigkassorna göra prostens ansvarig för de lån som kassorna givit till folk i trakten och där många inte klarade av räntan eller återbetalningarna. Ärendet med prostens konkurs var uppe i Uppvidinge Häradsrätt tre gånger.

Änkan Rebecka krävde att hon skulle få utnyttja de två nådeår med inkomster från prästgården som hon hade rätt till. Hennes skrivelse till häradsrätten beskriver situationen och utgör lite av en ursäkt till fordringsägarna (endast vissa delar citeras och språket är moderniserat):

”Det var sorgligt för mig att göra den bedrövliga upptäckten, att husets betänkliga ställning skulle tvinga mig att söka nådeår. Både min avlidne man och jag hade alltid fört en sparsam och enkel levnad och hushållat på bästa sätt. Men det är allmänt känt hur hjälpsam min man var mot alla som anlätade honom och även vilka betydande förbättringar han varje år genomfört på prästgården. Syneprotokollen uppvisar stora omkostnader för nyodlingar och stembrytning under hans tjänstetid. Dessutom är det väl känt att prostens för våra fem söners uppfostran, utrustning och övriga utlägg flera gånger måste dels uppta lån, dels ingå borgensförbindelser.....

....Det var först efter avslutad och summerad bouppteckning, där åtskilligt var upptaget till högt värde, som jag med förskräckelse och förvåning hörde att bouppteckningen uppvisade en brist på ungefär 1700 Rdr, eftersom sterbhusets fordringar hos våra söner inte med den ringaste sannolikhet kan påräknas...

.... Jag har så ärligt och uppriktigt som står i mänsklig förmåga på ed och samvete överlämnat allt vad jag och min man i livstiden ägde till borgenärerna. Ur vårt välbehållna bo har jag bara behållit mina rätt torftiga gångkläder, då jag den 1 maj 1847 lämnade Allgutsboda prästgård såsom en främling, utblottad på allt. Därför borde ingen missunna mig, att till mitt uppehälle på ålderdomen få åtnjuta behållningen av de 2 nådårens inkomster, vilka enligt förordning ej får användas till betalning av boets skulder.

... återstoden av dessa inkomster blir inte bli större än ett torftigt nådebröd för en ålderstigen änka på hennes äldre dagar. Annars tvingas jag anlita andra om hjälp och understöd inte bara till uppehälle utan även till vård och skötsel under en bräcklig och sjuklig ålderdom.”

Häradsrätten avgav sin dom 26 okt. 1848. Man beslutade att arvingarna skulle slippa att vara ansvariga för boets skulder. Men Ottos familj fick lämna Siggegärde och Carl gick i konkurs. Tjänstefolket och vissa andra fick ut full ersättning av boet medan övriga fick dela på det som fanns kvar.

Rebecka flyttade till sin dotter i Madesjö Prästgård. Hon dog 1852 och begravdes i Allgutsboda bredvid sin man på dagen 5 år efter dennes död.

Oreda i församlingen efter prostens död

Det verkar ha blivit stor oordning på församlingsarbetet efter prostens död. Efter några månader fick församlingen en ersättare till den avlidne komministern. Det kom ingen ny kyrkoherde under närmaste året. En vice pastor tillträdde som ordförande i sockenstämman men det märks att besluten var dåligt förberedda. De blev oklara och ett beslut kunde mycket väl ändras på nästa stämma.

Ingen ville ta över prostens tunga ansvar för hela den omfattande fattigvården. Den hade omorganiserats så att varje rote skulle ta ansvar för sina egna fattiga och arbetslösa. Detta ledde till upprepade konflikter mellan rotarna. Man beslutade på en sockenstämma att alla fattiga skulle köras ut ur församlingens centrala fattigstuga och tas om hand av rotarna. Sedan modifierades beslutet så att några namngivna trots allt fick bo kvar. Till slut beslutade man att ingen skulle avvisas från fattigstugan. Hela fattigvården försämrades också genom att socknen hade missväxt under 1846 och 1847.

Många i socknen drabbades personligen av prostens konkurs. Vissa i församlingen ville därför ha en extra revision av kyrkokassan de senaste 10 åren för att få reda på om det försvunnit pengar på annat sätt. Men andra motsatte sig detta. Beslutet ändrades fram och tillbaka och myndigheterna i Växjö ansåg till slut att revision behövdes. Men några av de utsedda revisorerna avgick och det redovisades aldrig något resultat av revisionen.

Vid konkursförhandlingarna var det främst hans efterträdare som föreståndare för kyrko- och fattigkassorna som försökte göra prostens ansvarig för att kassorna lånat ut pengar med tveksamma säkerheter. De hoppades att kassorna på så sätt få del av boet. Men efter att målet varit uppe tre gånger vid häradsrätten i Lenhovda beslutades att eftersom revisorerna i alla år godkänt prostens förvaltning av kassorna så kunde hans dödsbo inte bli ersättningskyldigt.

Hans efterträdare som ansvariga för kassorna ville överklaga domen i Hovrätten. Magnus Johanssons skrev ett utkast till inlaga som beskriver problemen. Men det blev aldrig något överklagande. Det fanns ju dessutom inte mycket pengar att hämta i dödsboet. Den tänkta inlagan visar hans argument:

”Den 15 October 1844 invaldes jag jemte Magnus Israelsson i Allgutsboda å allmän Sockenstämma att öfvertaga denna befattning, med det uttryckliga förord å vår sida att icke åtaga oss ansvar på något sätt för dessa kassors förra förvaltning ej heller att emottaga andra kassorna tillhöriga skuldsedlar och fordringar än dem som vi kände vara säkra. Då kassamedlen skulle till oss öfverlämnas befanns flere stycken skuldsedlar dels för gamla till och med 16 år från utgifningsdagen, dels osäkra genom bristande underskrift hos låntagare och borgensmän, bristande i laglig form, öfverkladdade och oredige, så att de till laglig liquid icke kunde öfvertagas.

Wid sockenstämman den 5 januari 1845 och sedan herr Prosten försökt tvinga oss att mottaga dessa skuldsedlar och på så sätt skilja sig från det orediga i kassaförvaltningen, men då vi fasthöllo oss vid våra förord i detta afseende åtog sig herr Prosten vid justeringen af sistvarande sockenstämmoprotokoll, att indrifva och till oss Kyrkoföreståndare redovisa Kassamedlen.

Häradsrättens dom kvarstod alltså. Men Magnus Johansson gav inte upp. Han infann sig vid bouppteckningen efter prostens änka Rebecka, fem år efter prostens död. Där vädjade han till stärbhusägarna om att de av godhet skulle avstå 200 Rdr som ersättning till de fordringsägare i Algutsboda som inte i tid hade lyckats styrka sina fordringar på 574 Rdr och därmed förlorat dessa pengar i prostens konkurs. Antagligen avstod sterbhuset inte det önskade beloppet.

Men tvisten och konkursen påverkade säkerligen prostens eftermäle i biografisamlingen ”Smålandsstudenter i Uppsala” där det bl.a. står:

”var en god predikant men slarvade med det rent administrativa församlingsarbetet.”

Sönerna

I ett tidigare kapitel beskrevs familjeförhållanden fram till prostens död. Sven och Rebecka fick alltså en dotter och fem söner som nådde vuxen ålder. Ingen av sönerna nådde samma position som fadern. Man får en känsla av att prosten var lika eftergiven och överslättande mot barnen som han var mot vanartiga ynglingar i församlingen. Fyra av sönerna skickades till högre studier och detta kostade mycket pengar. Men bara den äldste återvände till Algutsboda. De tre yngre sönerna verkade revoltera mot sin far.

Carl var alltså hjälppräst i församlingen och ett stort stöd för fadern, bl.a. genom att rycka in som ordförandes i sockenstämman. Men han hade ådragit sig stora skulder bl.a. till faderns dödsbo och tvingades gå i konkurs. Hans hälsa försämrades och 1851 var han så dålig att församlingen beslutade betala för en vistelse vid Ronneby Brunn. Det är osäkert om han kom iväg för han dog redan 3 månader efter beslutet, bara 41 år gammal.

Efter Carls död flyttade hans änka och de 4 barnen till Kalmar, där de levde i fattigdom.

Vid prostens död brukade Otto och hans hustru prostens gård i Siggegärde. Efter konkursen måste denna säljas. Ottos hustru tog med sig alla barnen och flyttade till Algutsboda samt tog ut skilsmässa. Efter föräldrarnas död förklarades Otto åter vara myndig 1852 med motivering att han var arbetsam och skötte sig väl. Han fortsatte som daglönare vid Siggegärde, flyttade ihop med en piga och fick två barn med henne.

Oscar tog alltså kameralexamen och arbetade sedan som vice stadsfiskal och länsman. Han hade gift sig med Sara Eurenus 1840, en månad efter att hon fått barn, kanske som en protest mot fadern. De fick 6 döttrar och en son som nådde vuxen ålder. Han utnämndes till hovrättskommissarie och tjänstgjorde först som kronolänsman i Vitemåla norr om Kalmar, därefter i Hagby söder om Kalmar. Oscar levde ett dyrbart liv och verkade ha konstant ont om pengar. Han gick i konkurs, slutade sin statliga tjänst och arbetade de sista åren som privat advokat och skrivare i Kalmar.

Edvard var inte hemma under faderns sista år. I bouppteckningen står:
”Löjtnanten vid Kongl. Dahl. Regementet och Afdelnings Lantmätaren Edvard Roberth Allgurén, som i början af Juni månad 1842, utan sina anhörigas vetskap öfvergifvit sitt fäderneland och förmodas uppehålla sig i Norra eller Södra Amerika, ovisst dock om han lefver”.

Han hade en viss kontakt med Oscar efter emigrationen. Han betalade av sina svenska skulder och verkade klara sig bra i Panama och Chile. Han dog plötsligt på en gata i Valparaiso 1863 och efterlämnade ett arv, motsvarande ca 12.000 Rd som syskonen kämpade om.

Albrecht tvingades avbryta sina studier när fadern dog. Han blev efter några år fogdeskrivare och kronolänsman i Mönsterås. Han hade 4 barn.

Fotokonsten var inte uppfunnen på prostens tid. Det finns heller inget målat porträtt. Men några månader efter prostens död föddes hans 21:a barnbarn Eduard, som här syns på foto från 1853 tillsammans med sin mor. Eduard hade liksom sin farfar lust att skriva långa berättelser. Men medan prosten skrev om jordnära problem i Algutsboda så skrev Eduard reportage från sina expeditioner i det inre av Sydamerika och Afrika

Alla de söner som stannade kvar i Sverige, Carl, Otto, Oscar och Albrecht fick problem med rättvisan. Carl och Oscar gick i konkurs, Otto blev dömd för förfalskning och Albrecht för tagande av muta. Nästan alla prostens barn och barnbarn flyttade alltså från Algutsboda. Några av Ottos döttrar gifte sig i bygden och har sett till att någon gen från prosten finns kvar i Algutsboda. Via Oscar och Otto finns det idag ca 20 personer som heter Allgurén, men ingen av dem bor i Algutsboda.

Namnet Allgurén

När Sven Månsson skrevs in på universitetet i Uppsala 1791 använde han namnet Allgurén. Namnet står också i bouppteckningen efter modern samma år.

Ungefär samtidigt flyttade den 2 år yngre Anders Gudmundsson från Hjortholmen i Algutsboda till Karlskrona där han utbildade sig till timmerman. Anders och Sven bodde ca 5 km från varandra och måste ha diskuterat möjliga efternamn. Anders tog sig nämligen också namnet Allgurén. Han fick flera barn, det första en dotter som föddes 1804 och som registrerades med efternamnet Allgurén, d.v.s. före Sven Allguréns första barn. Men Anders fick inga söner som överlevde tonåren och döttrarna använde inte namnet Allgurén som gifta.

Senare har ytterligare minst 7 personer tagit namnet Allgurén utan känd släktanknytning till prosten. Men alla har på något sätt kommit i kontakt med honom eller hans barn. Två av dessa är födda i Algutsboda, övriga är födda i andra smålandsförsamlingar. De från Algutsboda hade döpts av prosten:

Nils Nilsson föddes i Höghult 1832 med okänd fader. Han blev senare sockenskräddare i Kalvamo. Han hade flera söner av vilka två tog sig namnet Allgurén kring 1870.

Karl Johan Henriksson föddes 1845 i Moshultamåla. Han flyttade 1863 till Karlskrona och utbildade sig till jungman. Han antog namnet Allgurén när han 1894 blev fyrvaktare på Svartö utanför Mönsterås. Han fick heller inga söner som förde namnet vidare.

Idag finns det totalt ca 40 personer som heter Allgurén och som därmed är en sorts representanter för Algutsboda. Så, nästa gång någon presenterar sig som Allgurén skall du inte som alla andra fråga: *"förlåt – hur stavas det?"* utan istället säga: *"Javisst, ja, från Algutsboda med den livaktiga och rika hembygdsföreningen!"*.

Algutsboda kyrka

Reflexioner

När man läser prosten Allguréns gamla sockenstämmoprotokoll finner man att samhället på många områden hade samma problem för 200 år sedan som idag. Det pågick en ständig diskussion om åtgärder för arbetslösa, sjuka och gamla. Hur skall man få arbetslösa att arbeta? Hur skall man få bukt med störande ungdomar? Man diskuterade mål och medel för skolan. Man var rädd för utlänningar (utsocknes) och vägrade att ta emot ensamkommande barn. Man ville justera gränserna för socken- och länstillhörighet. Man diskuterade vargjakt även om det var annorlunda mot idag.

Man var mycket sparsam med utgifter, vilket drabbade gamla, sjuka och arbetslösa. Det märktes bl.a. när prosten ville engagera en barnmorska i socknen eller betala lön till en skollärare enligt 1842 års skolreform. Men å andra sidan ställde människorna upp på allehanda förtroendeposter, som ordningsmän i kyrkan, som representanter för socknen i olika sammanhang, som sexmän, som åldermän, som jaktledare etc.

Sammantaget anar man att det måste varit mycket påfrestande att vara prost i en stor församling. Han var tvungen att ta del av människornas problem med umbäranden, sjukdom och död. Det var säkerligen svårt att se detta lidande utan att beröras och försöka hjälpa. Man inser att prosten aldrig kunde ta ledigt från sitt arbete, hans arbetsdag var 24 timmer om dygnet. De gamla dokumenten antyder att han var en godhjärtad och välmenande man och att han var lite väl generös med sina pengar.

1600-talets Petrus Magni har blivit Algutsbodas längsta och äldsta kyrkoherde. Men Sven Allgurén kommer som god tvåa genom att ha varit i tjänst under 38 år och avgå med döden först 78 år gammal. Petrus Magni efterlämnade inte ett enda skriftligt dokument. Sven Allgurén däremot var nog den, som har producerat de flesta dokumenten i Algutsboda sockens historia.

Efterord

Jag har genom gamla skrifter besökt Algutsboda i början av 1800-talet. Jag har utöver min förfader fått träffa familjerna Lönegren och Gasslander, nämndemän, sexmän, hemmansägare, torpare, undantagshjon och fattighjon. Jag har mött rättrådiga sockenbor, vanartiga ynglingar och förtryckta hustrur. Jag har också mött arga borgenärer som förlorat pengar i prostens konkurs.

Jag har fått vara med om vargjakter, bröllopfester med fylla och slagsmål, förhör av lösdrivare och insamling av mat till de fattiga. Jag har stått och skvallrat på kyrkbacken efter att ha kämpat mot sömnen under prostens långa högmässa. Jag har känt stanken i fattigstugan och sett eländet i Johans usla jordkula. Jag träffat den blinda Stina, jag har träffat Peter som missbrukar starka drycker och jag har följt med Stina Stuf på hennes tiggarrunda. Jag har lärt mig läsekonsten av gamla fattighjonet Ingegerd.

Men jag har inte fått vara med om någon skogshuggning, kolning, svedjebränning eller tjärframställning i de stora skogarna. Jag har heller inte fått känna musklerna värka efter ännu en dags kamp mot stenbumlingarna i åkern. Jag har egentligen bara fått se kyrkan och dess omgivningar och jag har stått i koret och fått höra många förståndiga åsikter.

Jag har heller inte fått vara med om några hemliga kärleksmöten i den smäländska sommarnatten, jag har inte badat i sjön eller fångat gäddor i ån, jag har inte fått besöka den spännande marknaden i Eriksmåla. Jag har heller inte fått gå tillsammans med några utvandrare på vägen mot Karlshamn. Jag har inte fått uppleva den stora lyckan då hemmansägaren flyttat in i sitt nya hus och kunnat lämna den trånga lågbondstugan.

Jag har kunnat konstatera att det knappast var bättre förr. Jag tackar för det intressanta besöket och skulle gärna återgälda det genom att bjuda er alla till min egen tid.

Författaren

Referenser

Algutsboda kyrkoarkiv:

 Sockenstämmans protokoll

 - bok 3: 1776-1825

 - bok 4: 1825-1846 (innehåller även kyrkorådets protokoll 1829-1864)

 - bok 5: 1846-1862

 Husförhörslängder

 Födelse- och dopböcker

 Lysnings- och vigselböcker

Bouppteckningar

efter Sven Allgurén, hans hustru och hans föräldrar

22 stycken brev från Carl W. Allgurén till Peter Wieselgren åren 1831-1846

Huvudsakligen berör breven arbetet med nykterhetsrörelsen i Småland under åren 1838-1839.

Men dessförinnan och efteråt finns också några mer personliga brev

Wäxiö Tidning 31/8 1838:

"Nyktert i Algutsboda prästgård"

Brev från Sven Allgurén till Peter Wieselgren 28 Jan 1844:

"Uppgifter från Algutsboda

Till svar på herr Prosten Wieselgrens frågor till Prästerskapet i Wexiö Stift i Promemoria från

Westerstad d. 21 Aug. 1843"

Uppvidinge Häradsrätt

Domarna avseende konkursen i Prosten Allguréns dödsbo:

Ala: 122, 123 och 124 åren 1847-1848

Smålandsposten 1 mars 1906:

"Bidrag till Wexiö stifts ännu otryckta herdaminne

(Ur en gammal samlares papper för Smålandsposten)

IV Sven Allgurén"

Nybro Tidning 21 Sept 1934:

"SKUGGBILDER

Från 17- och 1800-talen

Prosten Sven Allgurén i Algutsboda

Anteckningar av KARL JACOBSSON"